

KKTC ÜLKE PROFİLİ

Hazırlayan
Halit Oral AKBAY
2009

T.C.
Başbakanlık
Dış Ticaret Müsteşarlığı
İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi

İÇİNDEKİLER

1. TEMEL EKONOMİK VE SOSYAL GÖSTERGELER.....	3
2. GENEL BİLGİLER.....	5
2.1. Coğrafi Özellikler.....	5
2.2. Siyasi ve İdari Yapı.....	5
2.3. Nüfus ve İşgücü Yapısı.....	10
3. GENEL EKONOMİK DURUM.....	11
4. SEKTÖRLER.....	14
4.1. Tarım.....	14
4.1.1. Bitkisel Üretim.....	15
4.1.2. Hayvancılık.....	15
4.1.3. Ormancılık.....	16
4.1.4. Su Ürünleri.....	16
4.1.5. Tarım Sektöründeki Sorunlar.....	16
4.2. Sanayi.....	17
4.2.1. Taş Ocakçılığı.....	17
4.2.2. İmalat Sanayi.....	17
4.2.3. Elektrik.....	17
4.2.4. Su.....	18
4.2.5. KKTC'de Mevcut Organize Sanayi Bölgeleri.....	18
4.2.6. Sanayi Sektörünün Genel Sorunları.....	18
4.3. İnşaat Sektörü.....	19
4.4. Turizm Sektörü.....	19
4.5. Üniversiteler.....	19
4.6. Karayolu Ulaştırması.....	19
4.7. Havayolu Ulaştırması.....	20
4.8. Denizyolu Ulaştırması.....	21
4.9. Telekomünikasyon Hizmetleri.....	21
4.10. Posta Hizmetleri.....	21
4.11. Medya.....	21
4.12. Sağlık Hizmetleri.....	22
4.13. Bankacılık.....	22
4.14. Ticaret ve Pazarlama.....	23
4.14.1. Toptan ve Perakende Ticaret.....	23
4.14.2. Dış Ticaret.....	24
4.14.3. Yeşil Hat Tüzüğü Kapsamında GKRY İle Olan Ticaret.....	27
5. İŞADAMLARI İÇİN FAYDALI BİLGİLER.....	28
5.1. Pazar İle İlgili Bilgiler.....	28
5.2. Dağıtım Kanalları.....	28
5.3. Ürün Standartları ve Etiketleme.....	28
5.4. Mal Mülkiyeti.....	29
5.5. Ticaret Markası.....	29
5.6. İthalat ve İhracat Prosedürleri.....	29
5.7. İthalatta Alınan Gümrük Vergileri, Tarife Dışı Diğer Vergiler.....	32
5.8. Yatırımcılar İçin Teşvikler.....	32

5.9. KDV ve Diğer Vergiler.....	34
5.10. KKTC Başbakanlık Kıbrıs Türk Yatırım Geliştirme Ajansı	37
5.11. KKTC'de Yabancı Sermaye İştirakiyle Kurulacak Şirketlerin Tescil Prosedürü.....	38
5.12. Genel Olarak Ticari Tanımlama Uygulamaları.....	40
6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	43
7. EKLER.....	45
7.1. Çalışma Saatleri ve Resmi Tatiller.....	45
7.2. Fuarlar ve Sergiler.....	46
7.3. Faydalı Adresler.....	47
8. KAYNAKÇA.....	49

1. TEMEL EKONOMİK VE SOSYAL GÖSTERGELER

Ülke Kimliği	
Başkent	Lefkoşa
Yönetim Biçimi	Cumhuriyet
Nüfus	265.100 ¹
Resmi Dil	Türkçe
Din	İslam (% 99)
Para Birimi	TL
Yüzölçümü	3.355 km ²
Başlıca Şehirleri	Lefkoşa, Gazi Mağusa, Girne, Güzelyurt, İskele
Cumhurbaşkanı	Mehmet Ali Talat
Başbakan	Dr. Derviş Eroğlu (Ulusal Birlik Partisi)

Tablo-1 Temel Ekonomik Göstergeler

	2005	2006	2007	2008 ^a
GSMH (cari fiyatlarla milyon TL)	3.143,7	4.101,4	4.671,2	5.157,4
GSMH (milyon dolar)	2.327,8	2.845	3.598,8	3.657,7
Reel GSMH artış oranı (%)	13,5	13,2	1,5	-1,9
Kişi başına GSMH (dolar)	10.567	11.837	14.765	15.984
Sabit sermaye yatırımları (C.F., milyon TL)				
Kamu	174,76	308,4	262,1	n.a.
Özel	470,69	658,2	802,1	n.a.
Enflasyon (tüketici fiyat endeksi yıllık artış, %)	2,7	19,2	9,4	14,5 ^b
İhracat (milyon dolar)	66,6	64,8	79	75,2
İthalat (milyon dolar)	1.255,4	1.376,2	1.539,1	1.567,1
Dış ticaret dengesi (milyon dolar)	- 1.188,8	-1.311,4	-1.460,1	-1.491,9
Türkiye ile ticareti (milyon dolar)	851,4	977,9	1.093,8	1.101,3
İhracat	34,1	30,9	48,9	42,5
İthalat	817,3	947	1.044,9	1.058,8
Denge	- 783,2	-916,1	-996	-1.016,3
Cari işlemler dengesi (milyon dolar)	- 276,3	- 203,6	-250,4	n.a.
Bütçe açığı (milyon dolar)	185,3	287,3	221,2	379,4
Döviz rezervi (milyon dolar)	1.597,6	2.030,9	2.072,1	n.a.
Net turizm geliri (milyon dolar)	328,8	303,2	381	400

^a Gerçekleşme tahmini ^b Gerçekleşme

Kaynak:1) KKTC DPÖ, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Ocak 2009, Lefkoşa
2) KKTC DPÖ, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Şubat 2008, Lefkoşa
3) KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı Ticaret Dairesi Verileri
4) KKTC Merkez Bankası Bülteni, Sayı 2008-III, Lefkoşa
5) T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Ekonomi Müşavirliği Raporları

1 2006 yılı nüfus sayımına göre de-facto nüfus 265.100, de-jure nüfus 256,644 olarak belirlenmiştir.

Tablo-2 Temel Sosyal Göstergeler

Nüfus	268.011 (2008 tahmini 273.031)
Yıllık nüfus artışı (%)	% 4,1
Nüfus yoğunluğu (km²/kişi)	82,7 kişi/km ²
Ortalama ömür beklentisi	
Kadın	76,2
Erkek	71,5
Okuma yazma oranı (%)	100
Okul öncesi eğitim kurumları	168
İlkokul sayısı	94
Ortaokul sayısı	31
Genel lise sayısı	22
Okul öncesi öğretmen başına öğrenci	18
İlkokul öğretmen başına öğrenci	13,8
Ortaokul öğretmen başına öğrenci	9,4
Genel lise öğretmen başına öğrenci	8,9
Yüksek öğretim okul sayısı	8
Yüksek öğretimde öğrenci sayısı	38.779 (K.K.T.C. Vatandaşı 9.239)
Okullaşma oranı (%)	
İlkokul	100
Ortaokul	100
Genel ve teknik lise	84
Yüksek öğretim	75
Hastane sayısı (Kamu)	10 Hastane, 17 Sağlık Merkezi/Ocağı
Yatak başına kişi sayısı	194
Doktor başına düşen kişi sayısı	529
Diş doktoru başına düşen kişi sayısı	2.062
Hemşire başına düşen kişi sayısı	398
Bin kişiye düşen	
Otomobil	500
Telefon	404
Mobil Telefon	1.414
Gelen turist sayısı	791.036
Sağlık harcamaları/GSMH (%)	3,9
Sağlık harcamaları/Bütçe (%)	8,9
Karayolu uzunluğu	2.400 km.
Kişi başına yıllık elektrik tüketimi (KWH/Kişi)	3.567
Kişi başına yıllık akaryakıt tüketimi (lt)	916
İstihdam	89.787
İşsizlik oranı (%)	9,4
Haftalık çalışma saati (Kamu)	40 saat (kış mesaisi), 35 saat (yaz mesaisi)
Asgari ücret	1.190 TL (1 Eylül 2008)

Kaynak: KKTC DPÖ, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 2007, Ocak 2009, Lefkoşa

2. GENEL BİLGİLER

2.1. COĞRAFİ ÖZELLİKLER²

Kıbrıs, Akdeniz'in Sicilya ve Sardinya'dan sonra üçüncü büyük adasıdır. Kıbrıs adası 30.33 ve 35.41 eylemleri ve 32.23 ve 34.55 boylamları arasındadır. KKTC'nin yüzölçümü 3.355 km²'dir.

Kuzey Kıbrıs'ın kuzeyinde 65 km mesafe ile Türkiye, doğusunda 112 km mesafe ile Suriye, 267 km ile İsrail, 162 km ile Lübnan; güneyinde GKRY ve 418 km ile Mısır; batısında ise 965 km ile Yunanistan yer almaktadır.

KKTC'nin toplam yüzölçümü adanın üçte birine mukabil gelen, 3.355 km² dir. Yaklaşık olarak ada sahillerinin yarısı KKTC sınırları içerisindedir. Ekilebilen % 45 verimli arazinin % 20'si sulanmaktadır. KKTC genelinin % 20'si ormanlık olup yoğun bir ağaçlandırma programı devam etmektedir.

İklim: Kuzey Kıbrıs'ın iklimi tipik bir Akdeniz iklimidir. Yazları uzun ve kurak, kışları kısa ve yağmurludur. Yıllık ortalama sıcaklık 19°C'dir (66°F). Yaz ortası sıcaklık 40°C (105°F) civarında seyretmektedir ve Akdeniz'deki en sıcak deniz olarak ortalama 21°C'dir (75 F°). Kışın hava oldukça yumuşaktır ve yıllık ortalama 500 mm yağmur düşmektedir.

Bitki örtüsü: Yaprğını dökmeyen, çamgiller, turunçgiller, zeytingillerin yanı sıra makilik, yaprğını döken ağaç, bodur ağaççıklar, ağaç ve çalılıklarla değişik çiçek türleri kuzey Kıbrıs'ın genel bitki örtüsünü oluşturur.

Flora: Kuzey Kıbrıs'ın eşsiz Akdeniz iklimi doğal zenginliğin oluşmasında büyük bir etken olmuştur. En yaygın orman tipi ağaç türleri çam, servi, meşe ve sonradan adada yetiştirilen okalıptüstür. Kuzey Kıbrıs'ta 150'ye yakın değişik türde Gramineae out dahil, doğal olarak yetişen tahmini 1900 çeşit çiçekli bitki bulunmaktadır. Dünyada bilinen orkide türlerinden 30'u sadece Kuzey Kıbrıs'ta yaşamaktadır. Dünyanın hiçbir yerinde bulunmayan ve yalnız Kuzey Kıbrıs'ta yetişen 19 bitki türü bulunmaktadır.

Fauna: Kuzey Kıbrıs gerek adada yaşayan, gerekse kıtalar arasında göç eden hayvanları barındırması nedeniyle zengin hayvan türüne sahip bir ülkedir. Kuzey Kıbrıs coğrafik konumu nedeniyle Afrika ve Doğu Avrupa arasında kuşların konaklama ve yumurtlama merkezidir. Adada bulunan 350 türden 7 türü endemiktir. Ayrıca 26 farklı çeşit sürüngen ve amfibyum da yaşamaktadır.

Kuzey Kıbrıs'ın sahilleri ayrıca Akdeniz'de nesli tükenmekte olan *caretta caretta* ve *chelonina mydas* kaplumbağaları için uygun yumurtlama merkezleridir. Karpaz Milli Parkı'nda 250 civarında özgürce yaşayan yabani eşek bulunmaktadır.

2.2. SİYASİ VE İDARİ YAPI

Anayasa

"Bağımsızlık Bildirisini" 15 Kasım 1983 tarihinde oy birliği ile onaylayan KTFD Meclisi 2 Aralık 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kurucu Meclisinin oluşturulmasını

² KKTC Dışişleri Bakanlığı Tanıtma Dairesi WEB Sitesi

kararlaştırmıştır. Kurucu Meclis Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanan ve 70 üyeli Kurucu Meclis tarafından kabul edilen KKTC Anayasası 5 Mayıs 1985 tarihinde halkoylamasına sunulmuş ve geçerli oyların % 70,1'i oranında "evet" oyu ile kabul edilmiştir.³

KKTC Anayasası 1975 Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasa'sına benzemekte fakat yeni cumhuriyetin gereklerini düzenleyen yeni hükümler içermektedir. 164 madde ve 13 geçici maddeden oluşmaktadır.⁴

Anayasa bir temsili demokrasiyi öngörür. Egemenlik KKTC yurttaşlarından oluşan halkındır ve halk adına görevlendirilen organlar eliyle kullanılır. Hiçbir organ, makam veya merci kaynağını bu anayasadan almayan bir yetkiyi kullanamaz. Madde 7 Anayasa'nın üstünlüğü ilkesini öngörür.

Yürütme

Cumhurbaşkanı devletin başıdır. Anayasaya saygının korunması ve kamu işlerinin kesintisiz ve düzenli bir şekilde yürütülmesi ve devletin devamından sorumludur.

Cumhurbaşkanı Kabine toplantısına başkanlık edebilir, fakat oy verme hakkına sahip değildir.

Cumhurbaşkanı görevi ile ilgili işlerden sorumlu değildir, fakat Başbakan ve Bakanların sorumlulukları devam eder.

Cumhurbaşkanı milletvekilleri arasından Başbakanı atar ve Başbakanın önerisi üzerine Bakanları da atar. Cumhurbaşkanı, Başbakanın isteği üzerine herhangi bir Bakanın görevine son verebilir.

Cumhurbaşkanı ayrıca meclisten geçen yasaları geri çevirmeye veya Resmi Gazete'de yayımlayarak ilan etmeye yetkilidir. Cumhurbaşkanı, Anayasa mahkemesi olarak oturum yapan Yüksek mahkemeden Meclisin herhangi bir yasaının veya kararının anayasaya aykırı olup olmadığı görüşünü alabilir.

Anayasaya göre sıkıyönetim ve seferberlik hali ilan edildiğinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu olağanüstü durumun veya sıkıyönetimin gerekli kıldığı konularda yasa gücünde kararname çıkartabilir.

Cumhurbaşkanı

Cumhurbaşkanı 5 yıllık bir dönem için seçilir. Cumhurbaşkanı'nın Kıbrıs kökenli olması zorunludur. Seçilebilmesi için 5 yıllık bir ikamet süresi, 30 yaşın üstünde olması ve yüksek öğrenim görmüş olması gerekir.

Cumhurbaşkanının geçici yokluğunda veya boşluğunda Cumhuriyet Meclisi Başkanı kendisine vekalet eder.

Rauf R. Denktaş 15 Kasım 1983'te KKTC'nin ilk Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Daha sonra Haziran 1985, Nisan 1990, Nisan 1995 ve Nisan 2000'de yeniden seçilmiştir. Şubat 2005 tarihinde Mehmet Ali Talat KKTC'nin ikinci Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

3 Ahmet Aydoğdu; "Tarihsel Süreçte Kıbrıs Türk Seçimleri ve Yönetimleri", Ocak 2005, Ankara, shf. 35-36
4 KKTC Dışişleri Bakanlığı Tanıtma Dairesi WEB Sitesi

Bakanlar Kurulu

Anayasa Bakanlar Kurulu'nun Başbakan ve Bakanlardan oluşmasını şart koşar. Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından milletvekilleri arasından atanır. Bakanlar milletvekili olmayan kişiler arasından atanabilir. Bakanlar, Başbakan'ın önerisi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanır.

Bakanlıklar, anayasa tarafından öngörülen prensiplere uygun olarak, Başbakan'ın önerisi ve Cumhurbaşkanının onayıyla, kararname ile kurulur. Bakanlıkların sayısı onu geçemez. Başbakan, Bakanlar arasındaki koordinasyonu sağlamak, Bakanlar Kurulu'nun genel politikasını belirlemek ve ilgili yasaların uyumunu gözetmek zorundadır. Bakanlar Kurulu toplantılarına Başbakan başkanlık eder.

Yeni kurulan hükümet göreve başlamadan önce güvenoyu almak zorundadır.

Bakanlıklar

- Başbakanlık
- Dışişleri Bakanlığı
- İçişleri ve Yerel Yönetimler Bakanlığı
- Maliye Bakanlığı
- Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı
- Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı
- Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığı
- Turizm, Çevre ve Kültür Bakanlığı
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- Ekonomi ve Enerji Bakanlığı

Yasama

Anayasa egemenliğin kayıtsız şartsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni oluşturan vatandaşlara ait olduğunu ifade eder. Cumhuriyet Meclisi yurttaşların seçtikleri temsilciler vasıtasıyla egemenliklerini kullandıkları yerdir ve Kıbrıs Türk halkının bağımsızlık ve özgürlüğünün sembolüdür.

Meclis

Devletin yasama yetkileri beş yıllık bir dönem için seçilmiş 50 milletvekilinin oluşturduğu Meclis tarafından icra edilir. Meclisin kanun yapma, Bakanlar Kurulu'nu ve Bakanları denetleme, bütçe ile ilgili kanun tasarılarını tartışma ve onaylama, genel ve özel af çıkarma ve mahkemeler tarafından verilen ölüm cezalarının uygulanıp uygulanmaması ile uluslararası anlaşmaları onaylama yetkisi vardır.

Meclis, üyelerinin toplam sayısının mutlak çoğunluğunu sağlamak koşuluyla, kendini feshedebilir ve genel seçime gitmeye karar verebilir. Hükümet krizi durumunda, eğer Bakanlar Kurulu'nun atanması imkânsız hale gelirse, Cumhurbaşkanı, Meclis'in desteğiyle altmış günlük süre zarfında Meclis'i feshetme ve seçimleri yenilemekle yetkilendirilmiştir. Eğer bir senelik süre zarfında Bakanlar Kurulu güven oyu alamazsa veya üç kez güvensizlik oyu alırsa, Cumhurbaşkanı Meclisi feshedebilir ve seçime

gitmeye karar verebilir. Cumhurbaşkanı, kesin istişarelerden sonra, Meclisi feshetme konusunu referanduma götürebilir.

Savaş ilan etme ve askeri kuvvetleri yabancı ülkelere gönderme yetkisi veya yabancı askeri kuvvetlerin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne yerleşmesine izin verme hakları Meclis'e aittir, fakat eğer ülke ani bir askeri saldırıya maruz kalırsa ve Meclis için toplanmak mümkün olmazsa, Cumhurbaşkanı askeri harekate karar verebilir.

Siyasal partiler

Kuzey Kıbrıs'ın siyasi hayatı çok hareketlidir. Seçimler düzenli olarak yapılmakta ve her türlü siyasi görüşe sahip değişik partiler arasında çetin bir mücadeleye sahne olmaktadır. Mecliste temsil edilen siyasi partiler şunlardır:

Mecliste Temsil Edilen Siyasi Partiler

Cumhuriyetçi Türk Partisi
Demokrat Parti
Özgürlük ve Reform Partisi
Ulusal Birlik Partisi
Toplumcu Demokrasi Partisi

Anayasa Mahkemesi

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki en üst mahkeme Yüksek Mahkemedir. Yüksek Mahkeme, Anayasa, Yargıtay ve Yüksek İdare Mahkemesi olarak görev yapar ve Anayasanın emrettiği tüm konularda son kararı vermekle yetkili tek mahkemedir. Yargıtay olarak oturum yapan Yüksek Mahkeme, KKTC'de en yüksek İstinaf Mahkemesidir. Adli mahkeme kararlarına ilişkin belirli konularda yeniden inceleme yapma ile yetkilidir. Yüksek İdare Mahkemesi olarak oturum yapan Yüksek Mahkeme, idari hukuka ilişkin konularda karar verme yetkisine sahip tek mahkemedir. Yüksek Mahkeme Başkanı ve üyelerinin atanması KKTC Cumhurbaşkanı'nın onayına tabidir. Yüksek Mahkeme, bir başkan ve yedi üyeden oluşur.

Alt Mahkemeler

Anayasa ve yasalarla Yüksek Mahkeme'ye verilen yargısal yetki dışında kalan tüm yetkiler Alt Mahkemeler, Kaza Mahkemeleri ve Aile Mahkemeleri tarafından kullanılır.

Yüksek Adliye Divanı

Yüksek Adliye Divanı, Yüksek Mahkeme Başkan ve Üyeleri, KKTC Cumhurbaşkanı tarafından atanan bir kişi, Meclis tarafından atanan bir kişi, Başsavcı, ve Baro tarafından seçilen bir kişiden oluşur. Yargıçların atanması, terfisi, transferi ve disiplini konularında karar vermekle sorumludur.

Başsavcılık

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başsavcılığı bağımsız bir kurumdur ve başkanlığını Başsavcı yapar. Bunun anlamı, Başsavcılığın hiçbir bakanlığa bağlı olmaması demektir. Başsavcı Yardımcısı, Başsavcının yokluğunda kendisine vekalet eder.

Başsavcı, Yüksek Mahkeme yargıcı olarak atanma yetkisini haiz olan kişiler arasından atanır ve görevini bir Yüksek Mahkeme yargıcının tabi olduğu süre ve koşullara göre yürütür. Başsavcı, bir Yüksek Mahkeme yargıcıyla aynı biçim ve koşullar dışında görevden alınamaz.

Başsavcı, Devletin, Cumhurbaşkanı'nın, Başbakan'ın, Bakanlar Kurulu'nun, Bakanların ve diğer devlet kurumlarının yasal danışmanıdır.

Başsavcı devleti tüm medeni, kamu ve anayasa hukuku davalarında temsil eder. Başsavcı, devlet aleyhine açılan idari hukuk davalarında devleti savunmakla görevlidir.

Başsavcı ayrıca, görevi avukatlar aleyhine yüz kızartıcı, hileli ve mesleğine yaraşmayan disiplin kovuşturmalarında hüküm vermek olan Baro Disiplin Kurulu'nun başkanlığını yapar.

İdari Yönetimler

KKTC, ülkenin etkin bir şekilde yönetilebilmesi için 5 bölgeye ayrılmıştır: Lefkoşa, Gazi Mağusa, Girne, Güzelyurt ve İskele. Ülkenin başkenti ve yönetim merkezi Lefkoşa'dır. Toplam 187 köyün bölgelere göre dağılımı şöyledir:

Lefkoşa	30
Gazi Mağusa	42
Girne	42
Güzelyurt	30
İskele	43

Her bölge temelde merkezi hükümetin yerel temsilcisi olan Kaymakam tarafından yönetilir. Kaymakam, devletle irtibatı sağlar ve kendi bölgesinde Bakanların yaptığı faaliyetlerin ana koordinatörü olarak görev yapar. Dolayısı ile çift yönlü bilgi akışını sağlar. Kaymakamların raporları İçişleri Bakanlığı yetkisi dahilindedir.

Her bölgede Kaymakam'a ek olarak, Kaymakam Yardımcısı ve yeter miktarda idari personel mevcuttur. Köyler, halk tarafından dört yıllık sürelerle seçilen, bir muhtar ve dört azadan oluşan Köy İhtiyar Heyeti tarafından yönetilir. Köy İhtiyar Heyeti'nin Başkanı Muhtar köyün de başkanıdır. Muhtar, kendi köyünü ilgilendiren ve kamu çıkarı güden her konuyu bölge Kaymakam'ına bildirmekle yükümlüdür. Buna ek olarak Muhtar, bölgesindeki polis görevlilerini denetler, kendi imzasını gerektiren dokümanları onaylar, ölüm ve doğumları kaydeder ve bölge Kaymakamı tarafından verilen diğer görevleri yerine getirir.

Yerel Yönetimler

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin yerel yönetim yapısı genel olarak iki koldan yürütülür: Belediye Meclisleri ve Köy İhtiyar Heyetleri aracılığı ile. Bunlar, kendi yerel meselelerini yönetmekle sorumlu ve aralarında hiyerarşik bir ilişki bulunmayan bağımsız organlardır. Belediye Meclisleri, bölge kasabalar ve bazı geniş köylerde yerel yönetim görevi üstlenirken, Köy İhtiyar heyetleri geri kalan köylerde yerel yapıları oluşturur. Belediye Başkanları, Muhtarlar, Belediye Meclisi ve Köy İhtiyar Heyeti üyeleri serbest, eşit ve gizli oy esasına göre seçilir. Bu sebeple, merkezi hükümetin yerel yönetimler üzerindeki müdahalesi, teknik ve yönetsel yardım ve denetim ile sınırlıdır.

2.3 NÜFUS VE İŞGÜCÜ YAPISI

Tablo-3 Nüfus

	2004	2005	2006	2007	2008 (Tah.)
Nüfus	218.066	220.289	257.513	268.011	273.031
Yıllık Nüfus Artışı (%)	1,1	1	16,9	4,1	1,5
Nüfus Yoğunluğu	67,3	68	79,4	82,7	83,9
Kaba Doğum Oranı (Binde)	16	16	14,9	15	n.a.
Kaba Ölüm Oranı (Binde)	8	7	6,7	6,8	n.a.
Doğal Artış Oranı (%)	0,8	0,9	0,8	0,9	n.a.
Bebek Ölüm Oranı (Her bin canlı doğumda)	10	9	15,8	15	n.a.
Toplam Doğurganlık Oranı	1,9	1,9	1,8	1,8	n.a.
Doğuştaki Yaşam Ümidi (Yıl)					
Erkek	71	71	71,4	71,5	n.a.
Kadın	75,6	75,6	76	76,2	n.a.

Kaynak: KKTC DPÖ, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 2007, Ocak 2009, Lefkoşa

Tablo-4 Hane Halkı İşgücü Anketine Göre İstihdam

Sektörler	2006	%	2007	%	2008	%
1. Tarım, Ormanlık, Avcılık ve Balıkçılık	4.378	4,8	3.170	3,5	3.171	3,5
2. Madencilik ve Taşocakçılığı	113	0,1	115	0,1	113	0,1
3. İmalat Sanayi	8.006	8,7	7.679	8,5	7.171	7,9
4. Elektrik, Gaz, Su	644	0,7	1.103	1,2	860	0,9
5. İnşaat ve Bayındırlık İşleri	9.590	10,4	9.664	10,8	10.491	11,5
6. Toptan ve Perakende Ticaret	16.757	18,3	17.340	19,3	16.123	17,7
7. Lokanta ve Oteller	5.755	6,3	5.493	6,1	5.941	6,5
8. Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	5.250	5,7	5.017	5,6	6.082	6,7
9. Mali Aracı Kuruluşlar	3.541	3,9	3.142	3,5	3.638	4,0
10. Gayrimenkul Kiralama	3.319	3,6	4.120	4,6	3.004	3,3
11. Kamu Yönetimi	14.969	16,3	14.344	16,0	14.854	16,3
12. Eğitim Hizmetleri	9.743	10,6	9.479	10,6	9.715	10,6
13. Sağlık İşleri	2.931	3,2	3.013	3,4	2.907	3,2
14. Diğer Toplumsal Hizmetler	6.821	7,4	6.108	6,8	7.151	7,8
Toplam	91.815	100,0	89.787	100,0	91.223	100,0

Kaynak: 1) KKTC DPÖ, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 2007, Ocak 2009, Lefkoşa
2) T.C. Lefkoşa Büyükşehirliği Ekonomi Müşavirliği Raporları

3. GENEL EKONOMİK DURUM

Tablo - 5 Gayri Safi Milli Hasılda Sektörel Gelişmeler (Cari Fiyatlarla TL)

Sektörler	2006	2007	2008 ¹
1. Tarım	249.446.249,5	288.151.830,1	271.514.383,2
1.1. Bitkisel	128.152.058,0	161.307.927,0	130.698.569,8
1.2. Hayvancılık	107.632.385,8	110.427.055,6	122.455.489,4
1.3. Ormancılık	810.420,5	1.040.434,0	1.174.672,0
1.4. Balıkçılık	12.851.385,2	15.376.413,5	17.185.652,0
2. Sanayi	377.504.439,0	430.808.660,4	509.444.862,0
2.1. Taşocakçılığı	41.080.997,3	48.681.681,6	53.639.640,1
2.2. İmalat Sanayii	180.786.026,1	204.294.691,7	194.636.251,3
2.3. Elektrik-Su	155.637.415,6	177.832.287,1	261.168.970,7
3. İnşaat	314.785.285,7	364.429.418,0	399.647.476,0
4. Ticaret-Turizm	617.508.618,1	630.286.930,1	632.636.453,2
4.1. Toptan ve Perakende Ticaret	455.028.113,5	435.504.431,4	432.699.099,8
4.2. Otelcilik ve Lokantacılık	162.480.504,6	194.782.498,7	199.937.353,4
5. Ulaştırma-Haberleşme	437.242.766,0	533.409.559,0	619.492.750,9
6. Mali Müesseseler	259.316.015,9	309.354.672,4	389.601.599,6
7. Konut Sahipliği	117.722.525,7	144.191.222,9	160.063.654,5
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	441.919.623,1	493.519.363,3	542.175.798,7
9. Kamu Hizmetleri	808.000.153,1	1.003.489.892,8	1.154.441.427,2
10. İthalat Vergileri	364.654.029,4	406.650.516,8	414.928.780,4
11. GSYİH	3.988.099.705,5	4.604.292.065,9	5.093.947.185,8
12. Net Dış Alem Faktör Gelirleri	113.287.485,0	66.963.820,0	63.465.472,0
GSMH	4.101.387.190,5	4.671.255.885,9	5.157.412.657,8
FBGSMH (\$)	11.837	14.765	15.984
¹ Gerçekleşme Tahmini			
Kaynak: KKTC DPÖ			

1997-2006 yılları arasında GSMH (1977 fiyatlarıyla) % 277 oranında artmıştır. 2000 ve 2001 yılları, bankacılık kriziyle başlayan, döviz kurlarından kaynaklanan problemlerle devam eden ve tüm ekonomiyi olumsuz etkileyen gelişmeler nedeniyle, ekonomik gerileme yaşanan bir dönem olmuştur. Türkiye'den sağlanan finansmanla bankacılık krizinin aşılması ve bankacılık sektöründe mevzuat değişikliğine gidilmesi, Kıbrıs sorununda çözüm umutları ve AB üyeliği beklentilerinin yükselmesi, yerli ve yabancı yatırımların ve istihdamın artması sonucu ekonomi 2002 yılından itibaren önemli bir büyüme eğilimine girmiştir. 2002-2006 yılları arasındaki beş yıllık dönem KKTC ekonomisinde en yüksek büyüme hızının yakalandığı dönem olarak tespit edilmiştir.

Küresel krizin etkisiyle 2008 yılında GSMH'de reel olarak % 1,9 oranında daralma olduğu tahmin edilmektedir. KKTC DPÖ verilerine göre, ekonomi 2004-2008 dönemi itibariyle, GSMH bazında reel olarak ortalama % 8,1 oranında büyümüş bulunmaktadır.

Tablo-6 GSMH, GSYİH ve Sektörler İtibariyle Reel Büyüme Hızları

Sektörler	2004	2005	2006	2007	2008 ¹	Beş Yıllık Ortalama Büyüme (%)
1. Tarım	8,5	2,8	-3,2	0,4	-15,8	-1,8
1.1. Bitkisel	9,4	-6,0	-6,3	0,1	-28,5	-7,2
1.2. Hayvancılık	6,0	12,4	5,7	-2,3	-3,2	3,5
1.3. Ormancılık	99,2	19,2	-31,8	17,5	-6,4	12,2
1.4. Balıkçılık	-5,5	29,8	-23,1	23,1	2,8	3,6
2. Sanayi	10,6	6,4	20,0	-0,9	-5,5	5,8
2.1. Taşocakçılığı	8,6	11,0	47,2	1,1	-3,0	11,7
2.2. İmalat Sanayii	10,2	5,1	21,5	-2,9	-8,4	4,6
2.3. Elektrik-Su	13,3	11,7	8,6	9,2	6,8	9,9
3. İnşaat	5,3	18,9	68,1	4,2	-0,7	16,9
4. Ticaret-Turizm	25,5	20,8	9,5	-2,7	-5,3	8,9
4.1. Toptan ve Perakende Ticaret	27,2	24,9	13,6	-4,2	-7,6	9,8
4.2. Otelcilik ve Lokantacılık	18,9	3,3	-11,2	7,1	7,7	4,7
5. Ulaştırma-Haberleşme	8,8	14,2	-0,7	-3,6	0,3	3,6
6. Mali Müesseseler	-0,3	4,2	8,9	6,3	8,6	5,5
7. Konut Sahipliği	2,4	3,4	20,1	4,6	2,7	6,4
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	26,0	19,1	12,5	6,6	5,0	13,6
9. Kamu Hizmetleri	5,2	6,8	2,4	8,2	6,4	5,8
10. İthalat Vergileri	46,8	29,7	-0,6	12,3	-6,1	14,8
11. GSYİH	14,2	13,8	12,7	2,8	-1,7	8,2
12. Net Dış Alem Faktör Gelirleri	88,4	4,2	34,1	-47,3	-15,8	3,2
GSMH	15,4	13,5	13,2	1,5	-1,9	8,1

¹Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: KKTC DPÖ

2008 yılı için yapılan tahminlere göre reel büyüme hızı (GSYİH'de) % -1,7 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde en büyük düşüş, bitkisel üretimin yaşanan büyük kuraklık nedeniyle düşmesine bağlı olarak tarım sektöründe yaşanmıştır. Tarım sektöründen sonra en büyük düşüşler net dış alem faktör gelirleri, ithalat vergileri, sanayi ve ticaret-turizm kalemlerinde gerçekleşmiştir.

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içinde en büyük payı (% 22,7) kamu hizmetleri almaktadır. GSYİH içinde diğer önemli sektörler ise sırasıyla ticaret ve turizm, ulaştırma ve haberleşme, serbest meslek ve hizmetler ve sanayi sektörleridir.

GSYİH içinde sanayi sektörünün ağırlığı son yıllarda % 9-10 bandına oturmuş gibi görünmektedir. Ancak sanayi sektörünün alt gruplarından olan imalat sanayinin 2008 yılında GSYİH içinde payının azalması dikkati çeken bir faktördür.

2008 yılında tarım sektörünün GSYİH içindeki payı, yaşanan kuraklık nedeniyle beklenenden fazla düşmüş ve % 5 seviyelerine gerilemiştir. 2009 yılında tarımın GSYİH içinde payının, bitkisel üretimdeki artışa bağlı olarak yeniden % 6'nın üzerine çıkması beklenmektedir.

Tablo -7 Gayri Safi Yurt İçi Hasılabın Dağılımı (Cari Fiyatlarla %)

Sektörler	2003	2004	2005	2006	2007	2008 ¹
1. Tarım	9,4	9,1	7,0	6,3	6,3	5,3
1.1. Bitkisel	5,8	5,5	3,7	3,2	3,5	2,6
1.2. Hayvancılık	3,3	3,1	2,8	2,7	2,4	2,4
1.3. Ormancılık
1.4. Balıkçılık	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
2. Sanayi	10,2	9,4	9,2	9,5	9,4	10,0
2.1. Taşocakçılığı	0,6	0,5	0,6	1,0	1,1	1,1
2.2. İmalat Sanayii	5,2	4,8	4,8	4,5	4,4	3,8
2.3. Elektrik-Su	4,4	4,0	3,8	3,9	3,9	5,1
3. İnşaat	5,0	4,3	5,4	7,9	7,9	7,8
4. Ticaret-Turizm	16,0	15,9	17,6	15,5	13,7	12,4
4.1. Toptan ve Perakende Ticaret	9,6	10,8	12,1	11,4	9,5	8,5
4.2. Otelcilik ve Lokantacılık	6,4	5,2	5,6	4,1	4,2	3,9
5. Ulaştırma-Haberleşme	11,8	10,5	10,7	11,0	11,6	12,2
6. Mali Müesseseler	6,1	7,6	6,4	6,5	6,7	7,6
7. Konut Sahipliği	2,7	2,5	2,3	3,0	3,1	3,1
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	8,1	9,2	10,0	11,1	10,7	10,6
9. Kamu Hizmetleri	21,6	20,8	20,5	20,3	21,8	22,7
10. İthalat Vergileri	9,1	10,7	11,0	9,1	8,8	8,1
GSMH	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1Gerçekleşme Tahmini						
Kaynak: KKTC DPÖ						

Tablo-8 Ekonominin Genel Dengesi (Cari Fiyatlarla YTL)

	2005	2006	2007	2008 ^H
1. Toplam Kaynaklar	3.516.842.761,6	4.394.876.590,5	4.996.275.085,9	5.090.543.457,0
2. Toplam Yatırımlar	686.011.306,8	1.018.044.241,0	1.089.189.810,9	1.162.683.916,1
3. Toplam Tüketim	2.830.831.454,8	3.376.832.349,5	3.907.085.275,0	3.927.859.540,9
4. Kamu Harcanabilir Geliri	561.687.554,2	755.998.286,5	904.709.892,4	1.052.730.316,0
5. Özel Harcanabilir Gelir	2.582.012.057,4	3.345.388.904,0	3.766.545.993,5	3.802.319.141,0
Özel Tasarruf Oranı (%)	19,4	28,6	29,0	29,2
6. Toplam Yurtiçi Tasarruflar	312.868.156,8	724.554.841,0	764.170.610,9	927.189.916,1
H: Hedef				
Kaynak: KKTC Merkez Bankası, Üç Aylık Bülten, 2008-IV				

2007 yılında gerçekleşen sınırlı ekonomik gelişmeden dolayı yatırım harcamaları olumsuz yönde etkilenmiş ve reel olarak % 4.7 oranında daralmıştır. Toplam tüketimde ise reel olarak % 3.1 oranında bir büyüme gözlemlenmektedir. 2006 yılında toplam kaynakların % 23.2'si toplam yatırımlara, % 76.8'i ise toplam tüketime kanalize olurken

bu oranlar 2007 yılında toplam tüketim lehine bir gelişme göstererek sırasıyla % 21.8 ve % 78.2 oranlarında gerçekleşmiştir.

2007 yılında toplam yatırımların % 97.7 oranındaki kısmı sabit sermaye yatırımlarından, % 2.3 oranındaki kısmı ise stok değişmelerinden oluşmaktadır. 2007 yılında cari fiyatlarla 3,907,085,275 YTL olarak gerçekleşen toplam tüketimin %31.5 oranındaki kısmını kamu tüketimi, % 68.5 oranındaki kısmını ise özel tüketim oluşturmaktadır.

Toplam yatırımların GSMH içerisindeki payı 2007 yılında 2006 yılına göre 1.5 puan azalarak % 23.3 oranına düşerken, toplam tüketimin payı 1.3 puan artarak % 83.6 oranında gerçekleşmiştir.

Kamu harcanabilir geliri 2007 yılında 2006 yılına göre reel olarak % 6.6 oranında bir büyüme gerçekleştirmiş ve cari fiyatlarla 904,709,892.4 TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Böylece kamu harcanabilir gelirin 2006 yılında %18.4 oranında olan GSMH içerisindeki payı, 2007 yılında %19.4 olarak gerçekleşmiştir. Özel harcanabilir gelir 2007 yılında reel olarak sadece % 0.3 oranında büyümüş, GSMH içerisindeki payı ise % 80.6 oranında gerçekleşmiştir.⁵

4. SEKTÖRLER

4.1. TARIM

Tarım sektörünün GSYİH içinde payı son altı yıllık dönemin ilk yıllarında % 7-8 civarında seyrederken, son iki yıl % 7'nin altına düşmüş bulunmaktadır.

Tarımdaki büyüme hızı 2002 yılında % 18,9 iken 2007 yılında % 0,4 , 2008 tahminlerine göre ise % -15,8 olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılındaki düşüşün en önemli nedeni yaşanan kuraklık olmuştur.

Hane halkı işgücü anketine göre 2008 yılında tarımda istihdam edilen nüfusun çalışan nüfusa oranı ise % 3,5'tir.

KKTC DPÖ verilerine göre 2007 yılı itibariyle tarımsal sabit yatırımların toplam sabit yatırımlara oranı % 2,3 olarak gerçekleşmiştir. Tarım ve tarıma dayalı sanayi ürünlerinin toplam ihracattaki payı ise % 70'in üzerindedir.

Tablo-9 KKTC Arazi Dağılımı

Arazi Çeşidi	Dekar	%
Tarımsal arazi	1.870.689	56,71
Orman arazisi	643.230	19,5
Hali ve mera arazisi	163.446	4,95
Kasaba, köy, dere ve gölet arazisi	352.524	10,69
Kullanılmayan arazi	269.019	8,15
Toplam	3.298.908	100

Kaynak: KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim 2005, Lefkoşa 2006

5 KKTC DPÖ, "2007 Yılı Makroekonomik ve Sektörel Gelişmeler", Mayıs 2009, Lefkoşa

4.1.1. BİTKİSEL ÜRETİM

Tablo-10 Bitkisel Üretim (2007)

	Ekilen Arazi (dönüm)	%	Üretim (ton)	%
Tahıl	635.037	75,5	89.880	26,9
Yemlik baklagil	91.420	10,9	8.699	2,6
Yemelik baklagil	1.829	0,2	2.256	0,7
Sebze	18.266	2,2	54.860	16,4
Bostan	3.364	0,4	12.180	3,6
Meyveler	44.796	5,3	8.568	2,6
Bağlar	2.472	0,3	3.136	0,9
Turunçgiller	43.462	5,2	147.212	44,1
Turfandacılık	850	0,1	7.216	2,2
Toplam	841.496	100	334.006	100

Kaynak: KKTC Devlet Planlama Örgütü, 2007 Yılı Makroekonomik ve Sektörel Gelişmeler, Mayıs 2009, Lefkoşa

4.1.2. HAYVANCILIK

Hayvancılık sektörü sığırcılık, koyunculuk, keçicilik ve tavukçuluk alt sektörlerinden oluşmaktadır. Ülkede hayvan sayısı fazla olmakla beraber verimlilik düşüktür.

Ülkede hayvan sayısının optimizasyonu, hayvan başına verimin artırılmasına yönelik olarak damızlık temini ve yetiştirilmesi, suni tohumlama, pedigri sürülerin oluşturulması, hayvan hastalıklarıyla mücadele, hijyen şartlarının iyileştirilmesi, işletme büyüklerinin optimum seviyeye getirilmesi, hayvan barınaklarının iyileştirilmesi, hayvan besleme teknik ve imkanlarının geliştirilmesine yönelik çeşitli projeler uygulanmaktadır.

Tablo-11 Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretim (2007)

Hayvan sayısı (adet)		Hayvansal Üretim (ton)	
Sığır	57.528	Sığır Eti	3.960
Koyun	236.026	Kuzu Eti	3.747
Keçi	61.425	Keçi Eti	753
Kanatlı	6.182.268	Tavuk Eti	9.104
Yumurta Tavuğu	102.169	Balık Eti	400
Et Tavuğu	6.022.310	İnek Sütü	104.519
Damızlık Tavuk	57.789	Koyun-Keçi Sütü	13.533
		S.Yumurta (düzine)	1.968.626

Kaynak: KKTC Devlet Planlama Örgütü, 2007 Yılı Makroekonomik ve Sektörel Gelişmeler, Mayıs 2009, Lefkoşa

4.1.3. ORMANCILIK

Orman arazisi toplam arazi varlığının % 19,5'ini oluşturmaktadır. Ormancılık ekonomik değer olarak çok düşük bir paya sahiptir. Ancak ormanlar turizm, çevre, erozyonun önlenmesi ve su kaynakları açısından son derece önemli olduğundan ormanlara büyük önem verilmekte ve ormanların geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik bir çok proje uygulanmaktadır.

4.1.4. SU ÜRÜNLERİ

2007 yılı itibariyle 269 balıkçı gemisi faal durumdadır.⁶ Karpaz Bölgesi dışındaki kıyılarda balık stoklarının az olması nedeniyle balıkçılık yeterli düzeye ulaşamamıştır. Yıllık üretim 450 ton civarındadır. Diğer taraftan son yıllarda balık çiftlikleri projeleri ve yatırımları gündemde olup 2009 yılı itibariyle 1 adet balık çiftliğinde üretim yapılmaktadır.

4.1.5. TARIM SEKTÖRÜNDEKİ SORUNLAR

- Tarımsal üretim önemli ölçüde iklim koşullarına bağlıdır.
- Yıllık yağış seviyesi düşük, su kaynakları sınırlıdır.
- Mevcut su kaynaklarının aşırı kullanılması söz konusudur.
- Tarımsal üretimde birim verim düşük, çeşitlilik azdır.
- İşletmeler genelde optimum büyüklükte değildir.
- Tarımsal araştırma ve adaptasyon çalışmaları yetersizdir.
- Tarım tekniklerinde modernizasyona ihtiyaç vardır.
- Mevcut tarımsal makine parkı yetersizdir.
- Maliyetler yüksektir.
- Finansman sıkıntısı vardır.
- Pazarlamada sorunlar mevcuttur.
- Kaliteli tohum ve fidan temininde sıkıntılar yaşanmaktadır.
- Nadas ve münavebe teknikleri etkin olarak uygulanamamaktadır.
- Kalitesiz hayvanların damızlık olarak kullanılması birim verimi düşürmektedir.
- Suni tohumlama hizmetleri yetersizdir.
- Hayvan beslemede yanlış teknikler uygulanmaktadır.
- Hayvan barınaklarının yeterli alt yapıya sahip olmaması hayvan sağlığını ve verimini olumsuz etkilemektedir.
- Hayvan kesimlerinin modern kombinalar yerine yetersiz mezbahalarda yapılması olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.
- Süt üretiminde hijyenik sağım ve taşıma arzu edilen düzeyde değildir. Süt pazarlamasında soğuk zincir tam anlamıyla devreye sokulamamıştır.
- Veteriner denetim ve kontrolleri yeterli düzeyde yapılamamaktadır.
- Finansman yetersizliği nedeniyle ağaçlandırma yapılamaması, yeni ağaçlandırılan orman alanlarının korunamaması sorun teşkil etmektedir.

6 KKTC Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı

4.2. SANAYİ

Sanayi sektörünün GSYİH içinde payı son beş yıllık dönemde % 9,5 civarında seyretmiştir. Aynı dönemde sanayi sektörünün büyüme hızı ortalaması (aritmetik) % 6 civarında gerçekleşmiştir. 2007 yılı itibariyle sanayi sektörü sabit yatırımlarının toplam sabit yatırımlara oranı % 17 civarındadır.

4.2.1. TAŞOCAKÇILIĞI

Taşocakçılığı sektöründe kum-çakıl, kireç, taş kırma, eleme, alçı, mozaik taşı, kil ve yapıtaşı kollarında faaliyet gösteren 34 işletme mevcuttur.⁷ Taşocakçılığı sektörü tarafından en başta inşaat sektörü olmak üzere karayolları, hava ve deniz limanları, arsa parselasyonlarında gereken hammaddeler sağlanmaktadır. Sektörde çevresel nedenlerle ve kaliteyi artırmaya yönelik olarak üretim ve pazarlamada çeşitli tedbirler alınmaktadır. Ülkede doğal kaynakların mevcut durumunu ve genel yapısını ortaya çıkarmak ve kaynakların elverdiği ölçüde geliştirilebilmesi amacıyla KKTC ve Türkiye ortak bir çalışma yürütmektedir.

4.2.2. İMALAT SANAYİ

2008 yılı “Hane Halkı İşgücü Anketine” göre çalışan nüfusun % 7,9'u imalat sanayinde istihdam edilmektedir. DPÖ'nün 2008 yılı için yaptığı tahminlere göre GSYİH'nin % 3,8'ini bu sektör sağlamaktadır. 2004 yılı envanter sonuçlarına göre sektörde 896 işletme olup sektörde toplam 9.158 kişi istihdam edilmektedir.

Tablo-12 Mevcut Tesis ve İstihdam (2004)

	Tesis sayısı	İstihdam
Gıda, içki ve tütün sanayi	268	2.822
Tekstil, konfeksiyon ve ayakkabı	53	1.967
Orman ürünleri ve mobilya sanayi	181	849
Kâğıt ürünleri ve basım sanayi	62	480
Kimya, petrol, kauçuk ve plastik sanayi	52	625
Taş ve toprağa dayalı sanayi	89	1.214
Metal sanayi	142	805
Elektrikli aletler montaj sanayi	9	72
Diğer imalat sanayi	40	324
Toplam	896	9.158

KKTC Devlet Planlama Örgütü, 2005 Yılı Makroekonomik ve Sektörel Gelişmeler, Ocak 2007, Lefkoşa

4.2.3. ELEKTRİK

KKTC'de 2007 yılı itibariyle toplam 5 santralde elektrik üretimi yapılmaktadır. Yıllık toplam elektrik üretimi 1.186,8 milyon Kws, toplam tüketim ise 1.192,27 milyon Kws civarındadır. Aradaki cüzi fark dış kaynaklardan temin edilmektedir. Elektrik tüketiminde % 30 payıyla konutlar ön plana çıkmaktadır. Artan elektrik talebini karşılamak üzere çeşitli projeler yürütülmektedir.

⁷ KKTC Devlet Planlama Örgütü, 2007 Yılı Makroekonomik ve Sektörel Gelişmeler, Mayıs 2009, Lefkoşa

4.2.4. SU

KKTC'nin su kaynakları yeraltı, yerüstü ve pınar sularından oluşmaktadır. Yıllık içme ve kullanma suyu ihtiyacı 25-28 milyon metreküp civarındadır ve yerel kaynaklardan ancak 20 milyon metre küp su temin edilebilmektedir. Su açığının giderilmesine yönelik çeşitli projeler ve çalışmalar devam etmektedir. Konuyla ilgili en büyük çalışma, Türkiye'den deniz altından borularla su getirilmesi projesidir.

4.2.5. KKTC'DE MEVCUT ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ⁸

- Lefkoşa Organize Sanayi Bölgesi
- Gazimağusa Küçük Sanayi Sitesi
- Gazimağusa Sanayi Bölgesi
- Karaoğlanoğlu Sanayi Bölgesi
- Haspolat Sanayi Bölgesi

Organize Sanayi Bölgeleri, yatırım yapacak sanayici, küçük esnaf ve sanatkara uygun koşullarda altyapısı hazır, yatırım yapmaya elverişli arazi tahsisi yapmak, mevcut ve yeni kurulacak işletmelerin bir yerde toplanmasını sağlamak, daha sağlıklı çalışma koşulları içerisinde sanayici, küçük esnaf ve sanatkarı geliştirmeye özendirme amacıyla oluşturulmuştur. Organize Sanayi Bölgelerinde altyapısı hazır araziler uzun vade ve düşük kira bedelleri ile yatırımcılara kiralanmaktadır. Kiralama süresi en çok 33 yıl olup bu süre bir veya azami iki süre daha uzatılabilmektedir. Parsel kira bedelleri ve ortak giderlere katkı tüzükle belirlenmektedir.

Organize Sanayi Bölgelerinde kiralanılan arazi üzerinde yapılan binayı kiracı, kira süresince tapuya kayıt, devir veya ipotek edebilmektedir.

4.2.6. SANAYİ SEKTÖRÜNÜN GENEL SORUNLARI

- Küçük ve orta boy işletmelerin özkaynaklarının yetersiz olmasından kaynaklanan finansman ihtiyacı
- Hammadde temininde güçlükler
- Girdi maliyetleri
- Atıl kapasite
- Nitelikli eleman sıkıntısı
- Teknolojik yetersizlikler
- Alt yapı yetersizlikleri
- Yüksek üretim maliyetleri
- İç ve dış piyasalarda rekabet sorunu
- Lojistik problemleri
- Bilgi birikimindeki yetersizlikler
- Modern pazarlama anlayışının tam anlamıyla benimsenmemiş olması

4.3. İNŞAAT SEKTÖRÜ

"Hane Halkı İşgücü Anketi" ne göre, 2008 yılı itibariyle çalışan nüfusun yaklaşık % 12'si bu sektörde istihdam edilmektedir. DPÖ'nün 2008 yılı için tahminlerine göre inşaat sektörünün GSYİH içinde payı ise % 8 civarındadır.

⁸ Kıbrıs Türk Ticaret Odası, www.ktto.net

Sektör ekonomideki lokomotif sektörlerden birisi olup başta konut olmak üzere bina, fabrika, yol, kanalizasyon, liman, havaalanı, su regülatörü, gölet, baraj, bahçe mimarisi, park tanzimi, anıt ve heykel bölümlerinden oluşmaktadır. 2007 yılı itibariyle toplam yapı inşaatı 639.458 m² olup konut inşaatlarının bu rakam içinde payı % 74'dür.⁹

4.4. TURİZM SEKTÖRÜ

KKTC ekonomisindeki en önemli sektörlerden birisi turizm sektörüdür. 2007 yılı itibariyle ülkeye 791.036 turist gelmiş olup gelen turistlerin % 80'i Türkiye'den gelmiştir. 2007 yılında ülkeye 50'den fazla ülkeden ziyaretçiler gelmiştir. Türkiye'nin dışında en fazla turist İngiltere, Almanya, İran, Rusya, Kırgızistan, Bulgaristan, Moldova ve ABD'den gelmiştir.

Net turizm gelirleri 2007 yılında 381 milyon \$ civarında olmuştur. (2008 tahmini 400 milyon \$)

Turist sayısı fazla olmakla birlikte turistik tesislerde konaklayan kişi sayısı 2007 yılı itibariyle 425.396 olarak gerçekleşmiştir. Aynı yıl için konaklayan turist başına ortalama geceleme sayısı 3,5 ve kapasite kullanım oranı ise % 32,50'dir. 2007 yılı itibariyle ülkede 142 adet konaklama tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerde toplam yatak sayısı 16.180'dir. Turistik yatak kapasitesinin önemli bir kısmı Girne (% 69), İskele (% 16) ve Gazimağusa'da (% 11) toplanmıştır.

4.5. ÜNİVERSİTELER

KKTC'deki üniversiteler ülke ekonomisine çok büyük katkılar yapan önemli bir sektördür. Ülkede 2007-2008 dönemi itibariyle yüksek öğretimde 45.276 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin 12.128'i KKTC¹⁰, 29.837'si Türkiye ve 3.298'i diğer ülke uyrukludur. Üniversitelerin ekonomiye yılda 200 milyon dolar civarında katkı yaptığı tahmin edilmektedir.¹¹

Yüksek Öğretim Kurumları

- Doğu Akdeniz Üniversitesi
- Yakın Doğu Üniversitesi
- Girne Amerikan Üniversitesi
- Lefke Avrupa Üniversitesi
- Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
- ODTÜ KKTC Kampüsü
- Anadolu Üniversitesi
- Atatürk Öğretmen Akademisi
- Hemşirelik Meslek Yüksek Okulu

4.6. KARAYOLU ULAŞTIRMASI

KKTC'de yurtiçi ulaşım bütünüyle karayolu taşımacılığa dayanmaktadır. Ülkede karayolu uzunluğu, 1.500 km'si asfalt ve 900 km'si stabilize olmak üzere toplam 2.400 km'dir. Bir

9 KKTC Devlet Planlama Örgütü, 2007 Yılı Makroekonomik ve Sektörel Gelişmeler, Mayıs, 2009, Lefkoşa

10 Bu sayıya Türkiye'de öğrenim gören 1,130 kişi ile 3. ülkelerde öğrenim gören 685 kişi dahildir (DPÖ)

11 EIU- Economist Intelligence Unit Kıbrıs Raporu 2007

kısım köy yolları stabilize olmakla beraber, her köyün şehirler ve kasabalarla bağlantısını sağlayan en az bir asfalt yolu mevcuttur.

KKTC'de kentlerarası yolların bakım, tamir ve yenileme çalışmaları Karayolları Dairesi tarafından gerçekleştirilirken, kentlerde bu hizmet belediyeler tarafından yürütülmektedir.

KKTC ve Türkiye arasında imzalanan 2000-2010 Yılı Kıbrıs Karayolu Master Planı'nda;

- KKTC karayollarının dünyadaki teknik gelişmelere paralel olarak, ileriki yıllarda artması beklenen yol kullanıcı talebini en etkin ve ekonomik şekilde karşılayabilecek bir karayolu ağına sahip olması,
- Tüm dünyada olduğu gibi karayolu ulaşımına olan yoğun talep nedeniyle artan karayolu kazalarındaki ölüm ve yaralanmaları azaltmak için karayolları fiziki ve geometrik standartlarının en elverişli şekilde korunması ve iyileştirilmesi,
- Karayolları taşıma talebine bağlı olarak trafiğin gerektirdiği güzergahlarda yüksek standartlı yolların yapılması ve hizmete açılması,
- Mevcut karayolu ağının fiziki standartlarının korunabilmesi için aşırı yüklemelerin önlenmesi,
- Çevre konusu öncelikli ele alınarak yeni yapılacak yol yatırımlarının çevreye duyarlı bir şekilde yapılması hedeflenmiştir.

Karayolları Master Planı kapsamında yapımına başlanan Lefkoşa-Güzelyurt anayolunun 2007 yılında 2. etabı tamamlanarak hizmete açılmıştır.

Söz konusu etabın tamamlanmasıyla Lefkoşa-Güzelyurt anayolunun yaklaşık 19 kilometrelik kısmı çift gidiş- geliş olmuştur.¹²

KKTC Karayolları Dairesi tarafından yürütülen ikinci grup projeler aşağıda yer almaktadır.

- I. Grup Mastır Plan kapsamında III. Sınıf yollar
- II. Grup Türkiye kaynaklı projeler
- Bütçe dâhilindeki projeler

4.7. HAVAYOLU ULAŞTIRMASI

Ülkenin en önemli havaalanı konumunda bulunan Ercan Havaalanı büyüyen ihtiyacı karşılamak üzere tadilatın geçirilerek ve ek bina inşa edilerek 2004 yılında yeni haliyle hizmete açılmıştır.

Havayolu yük ve yolcu taşımacılığında tarifeli hizmet veren çok sayıda firma mevcuttur. Havayolu taşımacılığının toplam yolcu taşıma içinde payı % 86,5, yük taşıma içinde payı ise % 0,2'dir.

¹² KKTC Devlet Planlama Örgütü, 2007 Yılı Makroekonomik ve Sektörel Gelişmeler, Mayıs, 2009, Lefkoşa

4.8. DENİZYOLU ULAŞTIRMASI

Ülkenin belli başlı limanları Gazimağusa, Girne ve Gemikonağı limanlarıdır. Yük taşımacılığında en önemli liman Gazimağusa, yolcu taşımacılığında en önemli liman Girne limanıdır. Yukarıda bahsedilen üç limanın dışında denetim ve teknik hizmetler yönünden Gazimağusa Limanı'na bağlı Kalecik Akaryakıt Dolum Tesisleri, Kalecik Alçı ve Çimento İskelesi, ayrıca Girne Limanına Bağlı Teknecik Elektrik Santrali Akaryakıt Dolum Tesisi ve Girne Yat Limanı ile Limanlar Dairesine bağlı bulunan İskele Yat Limanı mevcuttur. KKTC gemi siciline 2007 yılı sonu itibarıyla 44 adet gemi kayıtlı olup Doğu Akdeniz ve Karadeniz'de KKTC Bayrağını gezdirmektedir.

2007 yılında KKTC'de deniz yoluyla taşınan yolcu sayısı 279.264, yük miktarı ise 2.379.809 ton'dur. 2007 yılında Gazimağusa Limanı'na gelen yükün taşınmasının % 61'i, giden yükün taşınmasının % 61,5'i KKTC bandıralı gemilerle gerçekleştirilmiştir. Aynı dönemde gelen yükün % 32,8'i ve giden yükün % 37,8'i üçüncü ülke bandıralı gemilerle taşınmıştır. Yine 2007 yılında gelen yükün % 6,2'si ve giden yükün % 0,7'si T.C. bandıralı gemilerle taşınmıştır.¹³

4.9. TELEKOMÜNİKASYON HİZMETLERİ

1989 yılında KKTC-TC işbirliği sonucu yürürlüğe giren ve 1995 yılında tamamlanan "KKTC Telekomünikasyon Hizmetleri İyileştirilmesi" Projesi ile analog sistemden sayısal sisteme geçilmiştir. Türkiye ve dünyadaki telefon sistemine entegre olmak amacıyla KKTC'de telefon numaraları 1993 yılında yeniden düzenlenerek yedi rakamlı telefon uygulamasına geçilmiştir.¹⁴

Tablo-13 Bölge Santralleri ve Hat Kapasiteleri

BÖLGELER	2005	2006	2007
Lefkoşa	19.966	19.966	19.966
Gazimağusa	20.240	20.240	20.240
Girne	10.000	10.000	10.000
Güzelyurt	6.144	6.144	6.144
Kırsal Bölgeler	64.630	66.910	70.810
TOPLAM	120.980	123.260	127.160

Kaynak: KKTC Devlet Planlama Örgütü, 2007 Yılı Makroekonomik ve Sektörel Gelişmeler, Mayıs 2009, Lefkoşa

GSM mobil telekomünikasyon hizmetleri KKTC'de iki firma tarafından verilmektedir. Toplam abone sayısı 2006 yılı itibarıyla 349.944'dür.

4.10. POSTA HİZMETLERİ

Yurtiçi ve yurtdışı posta gönderilerinin kara, hava ve deniz yolu ile sevki yapılmakta ve gelen postaların dağıtımı gerçekleştirilmekte; ayrıca, yurtiçi ve Türkiye ile karşılıklı olarak posta havalesi ve ödemesi yapılmaktadır. Bunun yanında uluslararası posta havalesi

¹³ KKTC Devlet Planlama Örgütü, 2007 Yılı Makroekonomik ve Sektörel Gelişmeler, Mayıs 2009, Lefkoşa

¹⁴ T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Ekonomik ve Ticari Durumu, Yıllık Rapor, www.müşavirlikler.gov.tr

tek taraflı olarak Türkiye kanalıyla alınmakta ve alıcıya ödenmektedir. Posta hizmetlerinin verilmesinde gösterilen etkin çalışmaların bir sonucu olarak uluslararası alanda uygulanan ambargoya rağmen KKTC'nin posta ile haberleşmesi dünyanın her yeri ile sağlanabilmektedir.

4.11. MEDYA

KKTC'de televizyon ve radyo yayıncılığında faaliyet gösteren resmi kuruluş Bayrak Radyo ve Televizyon Kurumu'dur (BRTK). BRTK kendi TV ve radyo yayınlarına ek olarak TRT1 ve TRT2 yayınlarını da vermektedir. Yeni yasanın gündeme gelmesi ve kısmen de yürürlüğe girmesi ile KKTC'de de özel yayıncılık alanında etkinlik gösteren kuruluşların verici ve yansıtıcı donanımı için gerekli enerji, bina, anten kulesi vb. altyapı gereksinimleri ile ölçü-bakımları da BRT Kurumu tarafından karşılanmaktadır. 2007 yılı sonu itibariyle KKTC'de yayın yapan toplam 21 TV ve 28 radyo kanalı bulunmaktadır.

KKTC'de Türk Ajansı Kıbrıs (TAK) dışında 5 yerel haber ajansı ve 3 yabancı haber ajansı bulunmakta, 13 günlük gazete, 5 haftalık yayın ve dört dergi yayınlanmaktadır.¹⁵

4.12. SAĞLIK HİZMETLERİ

KKTC'de sağlık hizmetlerinin yürütülmesinden devlet sorumludur. Devletin denetim ve gözetiminde sağlık alanında özel kesim de faaliyet göstermektedir. Kamu tarafından yürütülen sağlık hizmetleri Sağlık Bakanlığı bünyesindeki hastane ve sağlık merkezlerinde verilmektedir. KKTC Devlet Planlama Örgütü verilerine göre 2007 yılı itibariyle KKTC'de (kamu) ihtisas eğitimi veren 1 eğitim hastanesi, 1 genel hastane, 2 bölge hastanesi, 2 özel dal hastanesi, kalabalık nüfuslu bölgelerde 13'ü kırsal 2'si kentsel olmak üzere 15 sağlık merkezi ve 3 sağlık ocağı sağlık hizmeti vermektedir. Ayrıca diğer Bakanlıklara ve bağımsız kuruluşlara da hizmet veren bir Devlet Laboratuvarı mevcuttur. Hastane ve sağlık merkezlerinde 205 uzman hekim, 23 pratisyen hekim, 22 diş hekimi, 6 eczacı, 650 hemşire, 23 ebe ve çok sayıda yardımcı personel görev yapmaktadır. Hastane ve sağlık merkezlerinde 1.022 yatak mevcuttur.

Yine DPÖ verilerine göre KKTC'de 2007 yılı itibariyle toplam 387 özel hastane ve klinik bulunmaktadır. Özel kesimde 236 uzman hekim, 32 pratisyen hekim, 108 diş hekimi, 152 eczacı hizmet vermektedir. KKTC'de (özel) 132 eczane, 20 ecza deposu, ilaç üretimi yapan 4 tesis ve 36 laboratuvar bulunmaktadır. Özel kesimde yatak sayısı 355'dir.

4.13. BANKACILIK

KKTC'de 1999 yılında başlayan ekonomik kriz kırılğan yapıya sahip olan bankacılık sektörünü önemli oranda ve olumsuz yönde etkilemiş, mali bünyeleri zayıflayan ve mükellefiyetlerini yerine getiremeyen bankaların tasfiye sürecinin başlamasına neden olmuştur.

Yaşanan mali ve ekonomik krizin aşılması, istikrarın sağlanması ve kalkınmanın sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması amacıyla Türkiye'nin işbirliği ve yardımlarıyla Ekonomik İstikrar Programı yürürlüğe konmuştur. Türkiye'den sağlanan mali katkılarla

ekonomik gerilemeyi hareketlendiren bankalar krizinin yarattığı olumsuzluklar önemli ölçüde aşılmış ve mali sektörde bir dizi yapısal düzenlemeler yürürlüğe konmuştur.¹⁶

2008 yıl sonunda bankacılık sektöründe faaliyet gösteren banka sayısı 24'dür. Sektördeki 24 bankanın 2'si kamu mevduat bankası, 15'i özel sermayeli banka ve 7'si şube bankasıdır. Sektörde en büyük pay yüzde 62,50 oran ile özel sermayeli bankalar grubuna aittir. Özel sermayeli bankaları sırasıyla, yüzde 29,17'lik payla şube bankalar ve yüzde 8,33'lük payla kamu mevduat bankaları izlemektedir.

Ekonomik büyümeye paralel olarak gelişen sektörde, şube sayısı 2006 yılından itibaren artış eğilimi göstermektedir. Nitekim Aralık 2006'da 134 olan şube sayısı Aralık 2007'de 149 adete ve 2008'de 170'e ulaşmıştır. Şube sayısının banka gruplarına göre dağılımına bakıldığında, özel sermayeli bankaların toplam şube sayısı içindeki payı 2007 yılında yüzde 63,76 iken, 2008 yılı itibarıyla yüzde 65,30'a yükselmiştir. Aynı dönemde şube bankaları ve kamu mevduat bankalarının şube sayıları artmasına rağmen toplam şube sayısı içindeki payları gerilemiştir.¹⁷

Tablo-14 Bankacılık Sektörü Konsolide Bilançosu (Milyon YTL)

	2007				2008				Yüzde Değişim (%)	
	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	9/08-12/08	12/07-12/08
Likit Aktifler	2.180,8	2.187,3	2.036,4	2.192,6	2.263,2	2.126,5	1.951,5	2.159,5	10,66	-1,51
MDC	208,8	312,3	314,9	256,4	299,8	372,4	421,3	400,6	-4,91	56,24
Krediler (Brüt)	2.325,3	2.420,3	2.460,7	2.734,8	3.014,7	3.035,1	3.050,5	3.402,3	11,53	24,41
Diğer Aktifler	810,7	1.013,2	1.148,3	760,4	912,5	1.091,1	1.179,9	807,9	-31,53	6,25
Toplam Aktif-Pasif	5.525,6	5.933,1	5.960,3	5.944,2	6.490,2	6.625,1	6.603,2	6.770,3	2,53	13,90
Mevduat	4.783,0	4.935,3	4.890,9	4.937,4	5.433,7	5.429,0	5.319,2	5.563,2	4,59	12,67
Diğer Pasifler	368,0	457,7	509,6	439,2	477,0	587,0	654,8	550,4	-15,94	25,32
Özkaynaklar	374,6	540,1	559,8	567,6	579,5	609,1	629,2	656,7	4,37	15,70

Kaynak: KKTC Merkez Bankası , Üç Aylık Bülten, Sayı:2008-IV

4.14. TİCARET VE PAZARLAMA

4.14.1. TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET

KKTC bir çok ada ekonomilerinin sahip olduğu dezavantajlara sahiptir. Ülkede yerli üretim, hammadde kaynaklarının sınırlı olması ve bir çok sektörde üretim maliyetlerinin yüksekliği ve pazarlama problemleri gibi nedenlerle gerek ürün çeşitliliği ve gerekse üretim hacmi açısından istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Ülkede iç talebin karşılanmasında ithalat çok önemli bir role sahiptir.

¹⁶ Küçük, Erdoğan; KKTC Merkez Bankası Başkanı, "KKTC'de Bankacılık Sektörünün Görünümü", Bakanlar Kurulu Sunumu, 26 Ekim 2005

¹⁷ KKTC Merkez Bankası , Üç Aylık Bülten, Sayı:2008-IV

Dolayısıyla KKTC ekonomisinin gelişmesinde dış ekonomik ilişkilerin, dolayısıyla ticaret sektörünün büyük ağırlığı vardır.

Ticaret sektörüne turizm ve yüksek öğrenim sektörleri büyük katkı yapmakta, bu sektörlerdeki gelişmelerden ticaret sektörü aynı yönde etkilenmektedir. Sektörün 2008 yılı tahmini rakamlarına göre GSYİH'ye katkısı 433 milyon TL olmuştur (% 8,5). 2008 yılı tahminlerine göre sektörde reel olarak % - 7,6 daralma olmuştur.¹⁸

4.14.2. DIŞ TİCARET

KKTC'de ihracat sektörü uluslararası arenada uygulanan izolasyonlar ve ambargolar nedeniyle ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Özellikle AB Adalet Divanı tarafından alınan kararlar birçok ürünün ihracatının AB'ye ihracatını engellemiş bulunmaktadır. Fakat, Türkiye'nin sağladığı pazar olanakları ve diğer destekler ile ihracat sektörü ayakta durmaya devam etmektedir.

2008 yılında yaklaşık 1,57 milyar \$ ithalat ve 75,3 milyon \$ ihracat gerçekleştirilmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı % 4,8 gibi oldukça düşük bir düzeydedir.

Tablo-15 KKTC Dış Ticaret Dengesi (ABD \$)

	2004	2005	2006	2007	2008
İthalat	853.101.517	1.255.479.526	1.376.220.279	1.539.191.293	1.567.154.870
İhracat	61.535.677	66.615.822	64.868.126	79.045.229	75.259.632
DışTicaret Açığı	791.565.840	1.188.863.704	1.311.352.153	1.460.146.064	1.491.895.238

Kaynak: 1)KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı Ticaret Dairesi
2)Türkey, Cengiz; İGEME KKTC Ofisi, KKTC Ülke Profili 2006

Tablo-16 Ülkelere Göre Dış Ticaret- 2008 (ABD \$)

	TÜRKİYE	AB ÜLKELERİ	UZAK DOĞU ÜLKELERİ	DİĞER AVRUPA ÜLKELERİ	ORTA DOĞU ÜLKELERİ	DİĞER ÜLKELER	TOPLAM
İhracat	42.503.185	7.999.915	130.789	5.025.415	14.220.271	5.380.057	75.259.632
%	56,5	10,6	0,2	6,7	18,9	7,1	100
İthalat	1.058.815.471	236.292.622	109.163.107	78.077.447	56.462.001	28.344.222	1.567.154.870
%	67,6	15,1	7	5	3,6	1,7	100

Kaynak: KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı Ticaret Dairesi

¹⁸ KKTC Devlet Planlama Örgütü

KKTC'nin en önemli ticaret ortağı Türkiye'dir. 2008 yılında ihracatın 56,5'i Türkiye'ye gerçekleştirilmiş olup 3. ülkelere ihracatta Ortadoğu ve AB ülkeleri ilk iki sırayı almaktadır. Aynı yıl ithalatın yaklaşık % 68'i Türkiye'den yapılmıştır. 3. ülkelerden yapılan ithalatta % 15,1'lik payıyla AB ülkeleri ilk sırada yer almaktadır. KKTC'nin 2008 yılında ihraç ettiği ürünler içinde ilk sıralarda süt ürünleri, narenciye, hurdalar, alkollü içkiler, konfeksiyon ve alçı taşı yer almaktadır. İthal edilen ürünler içinde ise yakıt, taşıt araçları, inşaat demiri, hububat ve konfeksiyon ön plana çıkmaktadır.

Tablo-17 KKTC'nin Belli Başlı Ürünler Bazında İhracatı (ABD \$)

	MAL ADI	2007 YILI	2008 YILI	% DEĞİŞİMİ
1	NARENCİYE	22.692.324	20.830.477	-8
2	KONFEKSİYON	6.789.210	3.727.264	-45
3	SÜT ÜRÜNLERİ	20.739.638	21.628.852	4
4	NARENCİYE KONSANTRE	3.192.255	662.939	-79
5	NARENCİYE ESANS YAĞI	42.827	64.620	51
6	İLAÇLAR	955.693	1.009.966	6
7	DERİLER	1.269.816	908.411	-28
8	HURDALAR	7.441.436	7.565.837	2
9	SİGARALAR	1.659.800	914.377	-45
10	KEÇİ BOYNUZU (Öğütülmüş)	176.094	272.569	55
11	KEÇİBOYNUZU (Çekirdek)	1.129.098	327.301	-71
12	TÜTÜN	98.661	324.150	229
13	RAKI	4.483.892	6.653.821	48
14	HURDA KAĞIT	117.825	70.744	-40
15	SEBZELER	588.019	943.214	60
16	PATATES	2.444.524	3.197.077	31
17	ZEYTİN YAĞI	3.464	15.265	341
18	YÜN YAPAĞI	62.670	26.847	-57
19	VİSKİ	5.452	107.717	1.876
20	VODKA	2.904	120.816	4.060
21	CİN	3.726	30.237	712
22	ÜZÜM (TAZE)	2.335	0	-100
23	ALÇI TAŞI	1.894.924	3.655.530	93
	ARA TOPLAM	75.796.587	73.058.031	-4
	DİĞERLERİ	3.248.642	2.201.601	
	TOPLAM İHRACAT	79.045.229	75.259.632	-5

Kaynak: KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı Ticaret Dairesi

Tablo-18 KKTC'nin Belli Başlı Ürünler Bazında İthalatı (ABD \$)

	MAL ADI	2007 YILI	2008 YILI	% DEĞİŞİM
1	TAŞIT ARAÇLARI	142.263.777	136.834.591	-4
2	YAKIT	105.116.474	143.657.935	37
3	SİGARA	19.694.048	17.131.975	-13
4	İNŞAAT DEMİRİ	51.194.034	55.932.416	9
5	SANAYİ TİPİ MAKİNELER	33.290.004	26.825.046	-19
6	ARPA	22.657.386	42.808.684	89
7	KONFEKSİYON	38.107.504	35.920.081	-6
8	İLAÇLAR	26.745.387	31.124.362	16
9	OTO AKSAMLARI	23.728.724	22.218.303	-6
10	ELEKTRİK MALZEMELERİ	24.853.003	19.566.835	-21
11	ELEKTRİKLİ EV EŞYALARI	11.069.370	10.410.074	-6
12	BİLGİ İŞLEM MAKİNELERİ VE AKS.	27.028.425	22.505.181	-17
13	ALÜMİNYUM PROFİL	12.628.066	10.990.105	-13
14	ALKOLLÜ İÇKİLER	13.860.595	22.507.138	62
15	AMBALAJ KARTONU	6.115.390	6.124.833	0
16	ÇİMENTO	19.217.272	22.286.776	16
17	ÇİMENTO HAMMADDESİ	14.865.505	10.391.958	-30
18	KERESTE VE SUNTA	15.886.818	10.760.385	-32
19	KİMYEVİ GÜBRE	8.366.010	5.506.080	-34
20	KLİMA CİHAZI	12.402.669	13.921.129	12
21	MOBİLYA VE AKSAMLARI	32.662.799	30.965.115	-5
22	KAĞIT ÜRÜNLERİ	4.203.822	4.955.828	18
23	PLASTİK MAMÜLLERİ	13.910.876	14.348.503	3
24	HAYVAN YEMLERİ VE KATKI MAD.	18.214.155	32.370.109	78
25	TEMİZLİK ÜRÜNLERİ	13.050.138	14.870.986	14
26	TELEVİZYON	7.940.174	8.319.962	5
27	TIBBİ CİHAZLAR	12.327.828	9.446.628	-23
28	ŞEKER	8.348.658	3.926.012	-53
29	OTO LASTİKLERİ	7.489.431	8.034.611	7
30	LPG GAZI	13.235.288	15.979.041	21
31	MEŞRUBAT, MEYVESULARI	13.198.282	16.090.941	22
32	MUHTELİF HIRDAVAT EŞYASI	10.848.212	8.847.852	-18

33	PLASTİK HAMMADDESİ	7.386.183	8.150.417	10
34	BUZDOLABI, DONDURUCU	7.417.476	6.914.322	-7
35	KUMAŞLAR	9.669.670	6.101.025	-37
36	GALVANİZE SAÇ	6.615.108	6.303.276	-5
37	BUĞDAY	9.242.554	17.265.156	87
38	ÇAMAŞIR MAKİNELERİ	3.914.816	3.981.875	2
39	BORULAR VE AKSAMLARI	11.284.876	12.685.584	12
40	AYÇİÇEK YAĞI	5.160.252	9.538.432	85
41	KONSERVE YİYECEKLER	6.733.398	6.997.346	4
42	KOZMETİK ÜRÜNLERİ	8.581.947	10.546.735	23
43	ÇAY	3.397.540	3.898.028	15
44	PLASTİK AMBALAJ MALZEMELERİ	5.754.560	5.912.786	3
45	MISIR	11.465.596	14.291.720	25
46	HAVASI ALINMIŞ YİYECEKLER	3.357.273	3.577.218	7
47	BİSKÜVİ	6.972.637	7.623.328	9
48	BİRA	6.142.960	7.292.383	19
49	MAKİNE YAĞLARI	4.818.833	4.953.195	3
50	EV BOYALARI	8.482.203	8.106.050	-4
51	TAZE MEYVELER	11.359.683	12.905.387	14
	ARA TOPLAM	922.277.689	992.623.738	8
	DİĞERLERİ	616.913.604	574.531.132	
	TOPLAM İTHALAT	1.539.191.293	1.567.154.870	2

Kaynak: KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı Ticaret Dairesi

4.14.3. YEŞİL HAT TÜZÜĞÜ KAPSAMINDA GKRY İLE OLAN TİCARET

2008 yılında GKRY'ye yapılan ihracat, Kıbrıs Türk Ticaret Odası'nın verilerine göre toplam ihracatın yaklaşık %12.5'ini (9.5 milyon dolar) oluştururken, GKRY'den yapılan ithalat (1.727.657 dolar) ise Ekonomi ve Enerji Bakanlığı'nın verilerine göre toplam ithalatın % 0.1'ini oluşturmaktadır. GKRY'ye yapılan ihracat içerisinde mobilya, doğal taş, plastik ürünler, hurda metal, sebzeler ve kimyasal ürünler önemli paya sahiptir. GKRY'den yapılan ithalat içerisinde en önemli paya sahip ürünler ise arpa, tohumluk patates, viski, dolgu sıvama maddeleri, kiremitler, plastik borular, süt makinalarıdır.

5. İŞADAMLARI İÇİN FAYDALI BİLGİLER

5.1. PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

KKTC’de kişi başına düşen gelir 16.000 \$ civarında olup, 2007 yılı verilerine göre özel harcanabilir gelir yaklaşık 3,8 milyar TL’dir. Özel tüketimin özel harcanabilir gelire oranı ortalama % 71 civarındadır.

Ülkede iç tüketim önemli ölçüde ithalatla karşılanmaktadır. Piyasada yerli üretim bir çok sektörde sınırlı düzeydedir. Üretimin istenilen seviyede olmaması genel de talep yetersizliğine bağlı olarak işletmelerin optimum düzeyde çalışmamasına bağlanmaktadır. Ancak bu konuda en önemli etken ülkeye hemen hemen her türlü gıda maddesi ve diğer malların ithal edilmesi ve yerli sanayinin rekabette zorlanmasıdır. Ülkenin ulaşmış olduğu ortalama gelir seviyesi ve tüketim alışkanlıkları, turistler ve öğrenciler dahil geniş bir yelpaze oluşturan tüketici profili dikkate alındığında tüketimi pahalı hale getirecek ve raflarda ürün çeşitliliğini azaltabilecek sıkı politikalar da uygulanmamaktadır. İç üretimin kısmen de olsa korunabilmesi için bazı ürünlerde teşvik sağlanmakta ve koruma önlemleri alınmaktadır. KKTC pazarında tüm gelir seviyelerine hitap eden ürünler mevcuttur. Birçok Türkiye ve 3. ülke markaları ülkede yer almıştır. Bunun yanı sıra uzak doğu kökenli mallar da piyasada önemli bir paya sahiptir. KKTC’de genelde ucuz ve kaliteli mal bilincine sahip bir tüketici kitlesi hakimdir. Kişisel ihtiyaçların sağlanmasında ülke içinden temin yanında yolcu beraberisi olarak Türkiye’den ve diğer ülkelerden getirilen eşya da önemli rol oynamaktadır.

5.2. DAĞITIM KANALLARI

İç piyasada dağıtım kanalları ithal malların acentelikleri, toptancı veya ithalatçılar, hipermarketler ve çeşitli büyüklüklerdeki mağaza ve işyerlerinden oluşmaktadır. Ülkede perakende ticarete münferit mağazalar ve işyerleri hakimdir. Çok katlı mağazacılık sınırlı olmakla birlikte süpermarket ve hipermarketler yaygındır. Yerli üreticiler doğrudan müşteri, bayi ve hipermarketlere satış yapabilmektedir.¹⁹ Büyük ölçüde dışa bağımlı olan ülke ekonomisinde dış ticaret, deniz yolu ile genelde Mersin ilindeki limanlardan (Mersin ve Taşucu limanları) gerçekleşmektedir. Hava yolunda Türkiye’nin birçok ili ile KKTC’de Ercan Havaalanı hattı kullanılmaktadır. Dağıtım kanallarında bu güzergahlar da belirleyici olmaktadır.

5.3. ÜRÜN STANDARTLARI VE ETİKETLEME

Ülkede henüz “dış ticarete standardizasyon” şeklinde ayrı bir teknik mevzuat rejimi yoktur. Dış ticareti serbest olan her türlü ürün belirli uluslararası belgeler çerçevesinde ithal edilmektedir. Son zamanlarda TSE belgesi, AB CE uygulaması gibi konular ele alınmaya başlamıştır. Ülkede ürünler açısından küçük miktarlar ve büyük ölçüde dışa bağımlılık olduğundan yabancı standartlar mevcuttur. Tüketicide kalite ve standart bilinci daha çok ülke menşeleri ile özdeşleşmiştir. Bununla beraber, KKTC’ye ithal edilecek tüm elektrik tesisatı malzemeleri ve elektrikli cihazlar için Kıbrıs Türk Mimarlar ve Mühendis Odaları Birliği (KTMMOB) Elektrik Mühendisleri Odası’ndan ithal ön izin alınması gerekmektedir. Etiketinde 230 Volt geriliminden daha düşük gerilimlerde çalıştığı belirtilen elektrikli cihaz ve malzemelerin ithalatı 23.7.2005 tarihinden itibaren yasaklanmıştır.

¹⁹ *Türkey, Cengiz; İGEME KKTC Ofisi, KKTC Ülke Profili 2006*

KKTC'de elektrikle ilgili konularda BS standartları kullanılmaktadır. Dolayısıyla ithal edilecek tüm elektrik malzemelerinin BS standartlarına uygunluğu belgelerle kanıtlanmalıdır. Doğrudan BS standartlarını esas alarak üretim yapılmamışsa, ilgili BS standardının eşdeğeri olan IEC ve EN gibi uluslararası bir standarda uygunluk kanıtlanmalıdır. Bu çerçevede, TSE, VDE, ÖVE, CEI, UTE gibi herhangi bir ulusal standarda uygun olarak üretilen malzemelerin, ilgili olduğu BS standardına uygunlukları belgelenmelidir. Yukarıda belirtilen bu hususun dışında test, sertifikasyon ve standart konularında ihracatçılarımızı engelleyici uygulamalar genelde mevcut bulunmamaktadır.

KKTC'de etiketleme ile konular "Mal ve Hizmetler (Düzenleme ve Denetim) Yasası" ile "Etiket, Tarife ve Fiyat Listeleri Tüzüğü" çerçevesinde uygulanmaktadır. Ülkede etiketleme konusunda titiz bir uygulama ve denetleme olduğu söylenebilir.

5.4. MAL MÜLKİYETİ

KKTC'nde taşınmaz mal satın almak isteyen yabancılar İçişleri Bakanlığı'na başvurmak ve Bakanlar Kurulu'ndan onay almak zorundadırlar.

5.5. TİCARET MARKASI

Ticaret markası yedi yıllık bir süre için sicile kaydolunur ve markanın tescili her defasında on dört yıllık süreler için yenilenebilir.

5.6. İTHALAT-İHRACAT PROSEDÜRÜ

KKTC'nin ithalatı ve ihracatı, Anayasa'nın 74'üncü maddesi gereğince, Kıbrıs Türk Federe Meclisi'nin 25 Ocak 1983 tarihli birleşiminde kabul olunan 12/1983 sayılı " Dış Ticaret (Düzenleme ve Denetim) Yasası" ile buna istinaden uygulamaya konulan Tüzük ve Yönetmelik hükümlerine göre yürütülmektedir.²⁰

İthalatçı Belgesi/İhracatçı Belgesi

İthalat veya ihracat yapan veya yapmak isteyen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ikamet eden gerçek ve tüzel kişiler, Ekonomi ve Enerji Bakanlığı nezdinde ithalatçı veya ihracatçı olarak kayıtlarını yaptırmak zorundadırlar. İthalatçı veya ihracatçı olarak kayıt yaptırmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin, Kıbrıs Türk Ticaret Odasına veya Kıbrıs Türk Sanayi Odasına veya Kıbrıs Türk Esnaf ve Zanaatkarlar Odasına Üye olmaları koşuldur.

Ancak Kıbrıs Türk Esnaf ve Zanaatkarlar Odasına üye olanlar, kendi işyerleri için gerekli olan makine, teçhizat, malzeme ve hammaddeleri ithal edebilirler.

Resmi Daireler ve ticari esaslara göre faaliyet göstermeyen kuruluşlarca yapılan ithalat ve ihracat ile gerçek ve tüzel kişilerin kendi ihtiyaçları ve mesleki faaliyetlerinin yürütülmesinde gerekli olan ve ticari özellik taşımayan ve ticari amaçlı olmayan ithalat ve ihracatı yukarıda öngörülen kayıt zorunluluğundan muaf olmakla beraber, tüzüklerde ve yönetmeliklerde gösterilen şartlara ve esaslara bağlı olurlar.

İthalatçı Belgesi veya İhracatçı Belgesi için yapılacak müracaatlarda, gerçek veya tüzel kişilere ait oda kayıt belgesi, şirket kayıt belgesi, gerçek kişilerin kimlik kartı belgelerinin ve Bakanlığın uygun göreceği diğer bilgi ve belgelerin sunulması gerekir.

²⁰ DTM, <http://www.musavirlikler.gov.tr>

İthalatçı veya ihracatçı belgeleri takvim yılı başından takvim yılı sonuna kadar geçerli olup sürenin bitiminde Bakanlığa vize ettirilmesi ile geçerliliği devam ettirilebilir.

Ön İzne Tabi Mallar

Üçüncü ülkelerden ve Türkiye'den ithal edilecek bazı malların orijinal proforma faturasının ve/veya Bakanlığın uygun göreceği belgelerin Bakanlıkça onaylanabilmesi için önceden ön izin vermeye yetkili kuruluşlardan ön izin alması gerekmektedir. İlgili kuruluş ön izni düzenlerken sağlık ve standartlara uygunluğu dikkate alarak ön izin düzenler. Ancak, Bakanlık her ön izin alınan mala izin vermek zorunda değildir. Ön izne tabi söz konusu mallar ile ön izin alınması gereken kuruluşlar şunlardır;

Tarım ve Hayvancılık işleriyle ilgili Bakanlıktan ön izin alınması gerekli mallar:

- Canlı hayvanlar (akvaryum balıkları hariç). Damızlık hayvan ve damızlık yumurta.
- Ham küçükbaş ve büyükbaş hayvan derileri.
- Her türlü tahıl, zirai tohumlar, un, kepek, irmik (simit).
- Zirai ilaçlar, veteriner ilaçları ve haşere ilaçları.
- Tabii ve suni gübreler, her türlü toprak.
- Hayvan yemleri ve hammaddeleri.
- Canlı ağaçlar, fidanlar, fideler, saksı bitkileri ile kesme çiçekler, aşı kalemleri, aşı gözleri.
- Sinek hapları, koilleri ve spreyler.
- Etilen gazı (narenciye sarartmasında kullanılır.)
- Budama alet ve makineleri.

Sağlık işleriyle ilgili Bakanlıktan ön izin alınması gerekli mallar:

- Tıbbi müstahzarat (ilaç ve hammaddeler)
- Afrodizyak (seks ilaçları). Staf (sertleştirici).
- Tıbbi malzemeler.
- Tıbbi alet, cihaz ve aksesuarları.
- Toz, krem ve sıvı halindeki deterjanlar.
- Şampuan

İçişleri ile ilgili Bakanlıktan ön izin alınması gerekli mallar:

- Müstahzar patlayıcı maddeler (kibritler ve çakmak taşları hariç).
- Şenlik fişekleri.
- Motorlu araçlarda kullanılacak emniyet kemerleri.
- Her türlü kumar makineleri ve oyun makineleri (Video oyunları ile TV oyunları dahil)

Savunma işleriyle ilgili Bakanlıktan ön izin alınması gerekli mallar:

- Harp silahları ile bunların aksam ve malzemeleri
- Harp araçları ile bunların aksam ve malzemeleri
- Gaz maskesi ve aksesuarları
- Ulaştırma işleriyle ilgili Bakanlıktan ön izin alınması gerekli mallar:
- Gemi, uçak ve benzerleri.

Öte yandan, besin katkı maddeleri ile mamul katkılı besinlerin ithalatında, ithal girişiminden önce, Besin Katkı Maddeleri Tüzüğü hükümlerine uygun olarak ilgili Bakanlıktan ön izin alınması gerekmektedir.

İthal edilecek malların kullanılmamış olması gerekmektedir. Kullanılmış olan herhangi bir malın ithali için Bakanlıkça proforma fatura onaylanmaz ve/veya Bankaca işleme alınmaz ve döviz tahsisi yapılmaz. Böyle malların ithali, Bakanlıkça uygun görülmesi halinde özel ithal izni ile yapılabilir.

Ateşli silah ile aksam ve parçalarının ithalinde silahın cinsine göre, İçişleri ile görevli Bakanlıktan, Polis Genel Müdürlüğünden ve/veya Bakanlar Kurulundan Ateşli Silah İthal Ruhsatı alınması gerekmektedir.

Kıymetli madenler, kıymetli taşlar ve bunlardan mamul eşyanın, KKTC Devletine ithal ve ihracı Maliye İşleri ile ilgili Bakanlığın izniyle yapılır. Ancak eski eser niteliği taşıyan malların (antika) ithali ve ihracı Kültür İşleriyle ilgili Bakanlığın ön iznine tabi olup, Bakanlığın uygun göreceği şartlarda Gümrük İdarelerine muhatap bir yazı ve/veya ihraç izni ile yapılabilir.

Pul ithalatı ve ihracatı Gümrük ve Posta İdareleri tarafından Para ve Kambiyo İşleri Yasası hükümleri çerçevesinde yapılmaktadır.

İthalatçılar KKTC'ne ithal ettikleri her türlü motorlu araçları, tarım araçları, iş makineleri, her türlü dayanıklı tüketim malları, elektrik ve elektronik ev aletleri için yedek parça ve servis bulundurmak ve yeterli oranda yedek parçaları ithal etmek zorundadırlar.

İthalat/İhracat İzni

KKTC'ye ithal edilecek malların ithalatçıların, ithalat girişimlerinden önce Ekonomi ve Enerji Bakanlığı ve/veya Bankalardan proforma faturaları onaylatılmak suretiyle ithal izni almaları zorunludur.

İthalat ve ihracat girişimlerinden önce ithal ve ihraç izni alınması zorunludur. İthalat girişiminden önce Ekonomi ve Enerji Bakanlığından ithal izni almayan ve/veya orijinal Proforma faturayı ve/veya Bakanlığın uygun göreceği belgeyi Bankalarda işleme aldirmeden KKTC'ne ithal edilen herhangi bir malın ithaline Bakanlık tarafından ithal izni verilmeyebilir veya proforma fatura onaylanmayabilir.

Sanayi yatırımlarının acil ihtiyacı olan ve 500 ABD Doları tutarına kadarki yedek parçaların ithalatında itiyat haline getirilmemesi kaydıyla Gümrüklerce ve Bankalarca Bakanlığın onayı aranmadan işleme alınabilir.

Aşağıda sayılan malların ihracatında ilgili kuruluştan ön izin alınması gerekmektedir;

Tarım ve hayvancılık işleriyle ilgili Bakanlıktan ön ihraç izni alınması gerekli mallar:

- Hububat ve mamulleri
- Buğday
- Arpa
- Yulaf
- Her türlü un
- Hayvan yemleri
- Harup (bütün, öğütülmüş, çekirdek)
- Burçak
- Diğer her türlü hayvan yemleri

- Canlı hayvan ve ürünleri
- Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar ve bunların taze, soğutulmuş ve dondurulmuş etleri
- Her tür ve kalitede (ham, yarı mamul, mamul) küçükbaş hayvan derileri
- Yapağı (yün)

Tabii kaynaklar işleriyle ilgili Bakanlıktan ön ihraç izni alınması gerekli mallar:

- Madenler
- Demir piritler
- Bakır cevheri, konsantreleri ve cürufu (concentrate ve coment)

5.7. İTHALATTA ALINAN GÜMRÜK VERGİSİ VE TARİFE DIŞI VERGİLER ²¹

- Gümrük Vergileri
- Fiyat İstikrar Fonu
- Rihtım Harcı
- Güvenlik Kuvvetlerini Güçlendirme Kurumuna Katkı Payı
- Turizm Teşvik Fonu
- Genel Tarım Sigorta Fonu
- Stopaj
- Bandrol Ücretleri
- Diğer Ücretler
- KDV

5.8. YATIRIMCILAR İÇİN TEŞVİKLER²²

Teşvik Yasası Altında Uygulanan Yatırım Teşvikleri

KKTC'de yatırım yapmak isteyen girişimcilere yerli ya da yabancı yatırımcı olup olmadığına bakılmaksızın, Teşvik Belgesi verilmek suretiyle aşağıdaki yatırım teşvikleri uygulanmaktadır. Teşvik Belgesi Devlet Planlama Örgütü tarafından verilmektedir.

Yatırım İndirimi

Gümrük Vergisi ve Fon Muafiyeti

Makine ve Teçhizat Alımlarında % 0 Katma Değer Vergisi Uygulaması

Arsa, Arazi ve Bina Temini

Fon Kaynaklı Kredi

İnşaat Ruhsatı İle İlgili Vergi, Resim, Harç ve Her Türlü Katkı Payı Muafiyeti

Sermaye Artırımları İle İlgili Pul Vergisi İndirimi

İpotek İşlemleriyle İlgili Harç İndirimi

Vergi Mevzuatı Altında Uygulanan Teşvikler

Amortismanına bağlı yeni ve/veya ithal edilmiş aşağıdaki ekonomik kıymetlerin işletme tarafından satın alınmış, imal veya inşa edilmiş ve ilk defa işletilmiş veya ilk defa kullanılmış olması halinde, Gelir ve Vergi Yasasında belirtilen şartlara uyulması koşulu

²¹ Gümrük Vergileri Tarife Yasası" ile bu yasa eki cetveller ile tatbik edilen vergi oranlarına <http://www.kktcmaliye.com/s-gumruk-fasil.htm> adresinden erişilmesi mümkün bulunmaktadır. Ayrıca ithalatta alınan gümrük vergisi ve diğer vergilerle ilgili güncel bilgiler Ofisimizden temin edilebilir.

²² KKTC Devlet Planlama Örgütü, Yatırımcılar İçin Yatırım ve Teşvik Rehberi

ile yatırım indirimleri uygulanır. Yatırım indirimine bina, makine, tesisat, işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olan araç ve gereçler ile benzeri amortisman tabi aktif kıymetlerin (özel salon tipi araçlar hariç) maliyet bedelleri esas teşkil eder. Yatırım indiriminin oranı % 50 (yüzde elli)'dir. Maliye İşleriyle Görevli Bakanlığın önerisi ile Bakanlar Kurulu bu oranı kalkınmada öncelikli yöreler ve Teşvik Yasası ile Turizm Endüstrisi Teşvik Yasası'nda belirtilen, özel önem taşıyan sektörlerde yapılan yatırımlar için yapılan yatırımın %100'üne kadar artırabilir veya yasal orandan az olmamak üzere yeni oran tespit edebilir. Yatırım indirimleri ile ilgili özel teşvik yasalarında kurallar bulunması halinde, Gelir Vergisi Yasası'nda belirtilen indirim oranları yerine ilgili teşvik yasalarında öngörülen oranlar ve esaslar uygulanır.

Amortisman İndirimleri

- Makine ve Tesisat : %10
 - Salon Tipi Motorlu Araçlar ve Motosikletler : %15
 - "T" Lisanslı Motorlu Araçlar : % 25
- Diğer Motorlu Araçlar
- (Kamyon, Otobüs, Van, Yük Arabaları vb) : %20
 - Endüstriyel Bina ve Oteller : %4
 - Dükkan ve İkametgah : %3
 - Döşeme ve Demirbaş : %10

Diğer İndirimler

- Kurumların aktifleştirdikleri ilk tesis ve kuruluş giderleri ile hava paraları, muhasebe kayıtlarındaki değerleri üzerinden eşit miktarda beş yıl içinde amorti edilir.
- Patent ve patent hakları için yapılan giderler.
- Satın alınan ve değeri satın alındığı yılın başındaki yürürlükte bulunan bir aylık brüt asgari ücreti aşmayan alet, edevat, mefruşat ve demirbaşlar amortisman tabi tutulmayarak doğrudan doğruya gider kaydedilebilir.

- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden dış ülkelere mal ve hizmet ihraç edenlerin bu ihracatlardan elde ettikleri hasılatlarının %20'si Kurumlar Vergisinden istisnadır. Ancak, hesaplanacak %20 istisna miktarı ihracatlardan sağlanan safi kazancın % 80'ine eşit miktarını aşamaz.
- Her türlü mal ihracatı ile yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmetler Katma Değer Vergisi'nden istisnadır. Katma Değer Vergisi Yasası kapsamında vergiden istisna edilmiş işlemlerle ilgili fatura ve benzeri belgelerde gösterilen KDV, yükümlünün vergiye bağlı işlemleri üzerinden hesaplanacak KDV'nden indirilir. Vergiye bağlı işlemlerin mevcut olmaması veya hesaplanan verginin indirilecek vergiden az olması halinde indirilemeyen KDV, Bakanlar Kurulu'nca çıkarılacak bir Tüzükle işlemleri yapanlara iade olunur.

Aşağıda belirtilen KKTC ile yabancı ülkeler arasında deniz, hava ve kara yolu ile yapılan taşıma işlemleri ile transit taşıma işleri KDV'den istisnadır.

- Yabancı bir ülkede başlayıp KKTC'den geçerek yabancı bir ülkede sona eren taşımacılık işleri
- Yabancı bir ülkede başlayıp KKTC'de sona eren taşımacılık işleri
- KKTC'de başlayıp yabancı bir ülkede sona eren taşımacılık işleri.

- KKTC’de faaliyet gösteren ulaştırma kurumları tarafından verilen yolcu taşıma hizmetleri karşılığında nakden veya hesaba alınan yolcu taşıma ücretleri istisna kapsamı dışındadır.
- Mevzuata göre uluslararası taşımacılık işleri yapanlar, yukarıda ihracat işlemleri yapanlar için de belirtildiği gibi alımlar üzerinden ödedikleri Katma Değer Vergisini indirim veya iade hakkına sahiptirler.

Yükümlülerin münhasıran gelir getirmek amacıyla işletmelerinde kullandıkları deniz ve hava taşıma araçlarına liman ve hava meydanlarından verilen hizmetler Katma Değer Vergisi’nden istisnadır.

Serbest Liman ve Bölge

Gazimağusa Serbest Liman ve Bölgesi, gerek transit ticaret gerekse imalat sanayi alanında, Ortadoğu ve Yakındoğu ülkelerine büyük imkanlar sağlayan bir bölgede yer almaktadır. Serbest Liman ve Bölge Yasası’nda belirtilen koşullara sahip ve gerekli onayı almış olan gerçek ve tüzel kişiler Serbest Liman ve Bölge’de faaliyette bulunabilirler. Başvuru sırasında, yapacağı faaliyet konusuna göre ve Bakanlar Kurulu’nca belirlenen tüzük kuralları çerçevesinde, 1.000 ABD Dolarını aşmayan harç alınır. Gazimağusa Serbest Liman ve Bölge’de sağlanan belli başlı teşvikler:

- Serbest Liman ve Bölge’deki faaliyet ve işlemlerden doğan kazançlar Kurumlar ve Gelir Vergisinden istisnadır. Ancak Bölge’de imal edilen mallar dışında kalan ve transit ticarete yönelik mal veya hizmetlerin KKTC’ye ihracından sağlanan kazançlar bu istisna kapsamı dışındadır.
- Elde edilen kazanç ve sermayenin herhangi bir kısıtlamaya tabi olmadan serbestçe ihracı yapılabilmektedir.
- Faaliyet ve işlemler gümrük vergisi ve diğer dolaylı vergilerden istisnadır.
- Yabancı uzman, mühendis ve teknik personel çalıştırma olanağı verilmektedir.
- Her türlü deniz teknesi bakım ve onarımı, her türlü imalat ve üretim, bankacılık ve sigortacılık hizmetlerini yürütme, eşya depolanması, bunların işlem görerek veya aynen başka ülkelere ihraç etme olanağı vardır.

5.9. KDV VE DİĞER VERGİLER

KDV

Anayasanın 94(2) maddesi gereğince Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisinin 22 Temmuz, 1992 tarihli birleşiminde kabul olunan “Katma Değer Vergisi Yasası” ve buna istinaden çıkarılan Tüzük hükümleri çerçevesinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yapılan aşağıdaki işlemler Katma Değer Vergisine tabidir.

- (A) Ticari, sınai, tarımsal ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler,
- (B) Her türlü mal ve hizmet ithalatı,
- (C) Diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler.
 - (a) Posta, telefon, telgraf, teleks ve bunlara benzer hizmetler ile radyo ve televizyon hizmetleri,
 - (b) Elektrik ve su teslimleri,

- (c) Spor-Toto, Loto ve benzeri oyunlar oynanması, piyango, bahis ve şans oyunları düzenlenmesi, oynanması,
- (ç) Müzayede mahallerinde ve gümrük depolarında yapılan satışlar,
- (d) Profesyonel sanatçıların yer aldığı gösteriler ve konserler ile profesyonel sporcuların katıldığı sportif faaliyetler ve yarışlar düzenlenmesi veya gösterilmesi,
- (e) Genel ve katma bütçeli idarelere, belediyeler ve köyler ile bunların oluşturdukları birliklere, üniversitelere, dernek ve vakıflara, her türlü mesleki kuruluşlara ait veya bağlı olan veya bunlar tarafından kurulan veya işletilen müesseseler ile döner sermayeli kuruluşların veya bunlara ait veya bağlı diğer müesseselerin ticari, sınai, tarımsal ve mesleki nitelikteki teslim ve hizmetleri,
- (f) Gelir Vergisi Yasasında belirtilen taşınır ve taşınmaz mallar ile hakların kiralanması işlemleri,
- (g) Rekabet eşitsizliğini gidermek amacıyla isteğe bağlı yükümlülükler suretiyle vergilendirilecek teslim ve hizmetler.

Ticari, sınai, tarımsal faaliyet ile serbest meslek faaliyetinin kapsamı ve niteliği Gelir Vergisi Yasası kurallarına göre; Gelir Vergisi Yasasında açıklık bulunmadığı hallerde ise, diğer ilgili mevzuat kurallarına göre saptanır.

Yukarıda belirtilen faaliyetlerin, yasaların veya resmi makamların gösterdiği gerek üzerine yapılması, bunları yapanların hukuki statü ve kişilikleri, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığında bulunup bulunmamaları, ikametgah veya işyerlerinin veya yasal merkez veya iş merkezlerinin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde olup olmaması, işlemlerin niteliğini değiştirmez ve vergilendirmeye engel oluşturmaz.

İthalatın kamu sektörü, özel sektör veya herhangi bir gerçek veya tüzel kişi tarafından yapılması veya herhangi bir şekil ve surette gerçekleştirilmesi, özellik taşıması, vergilendirmeye tesir etmez.

İthalatta, malların gümrük vergisine bağlı olup olmadığına bakılmaksızın Gümrük Vergileri Tarife Yasası uyarınca gümrükleme işleminin yapılması vergiyi doğuran olaydır.

Aşağıdaki teslim ve hizmetler vergiden istisnadır.

- (A) Bu Yasaya göre teslimleri vergiden istisna edilen mal ve hizmetlerin ithali,
- (B) Diplomatik Hak, Dokunulmazlık ve Ayrıcalıklar Yasası ile Bakanlar Kurulu'nun 19/6/1978 tarih ve Ö.129-78 sayılı Kararları çerçevesinde yapılan ithalat,
- (C) Transit, aktarma, gümrük antreposu, geçici depo, gümrük sahası ve serbest bölge rejimlerinin uygulandığı mal ve hizmetler,
- (Ç) Gümrük ve İstihsal Yasası'nın 34'üncü maddesi uyarınca yayımlanan Tüzükler kapsamında yapılan geçici ithalat,
- (D) Gümrük ve İstihsal Yasası'nın 58'inci maddesi uyarınca yayımlanan "Gümrük Vergileri Kişisel Muafiyetler Tüzüğü"nde yer alan eşyanın anılan Tüzük'teki kayıt ve koşullarla ithali,
- (E) Dış Ticaret (Düzenleme ve Denetim) Yasası kuralları uyarınca yayımlanan "Geçici İthalat ve Geçici İhracat Tüzüğü" kapsamında yapılan geçici ithalat,

(F) Gümrük Vergileri Tarife Yasası'nın 9'uncu maddesinde belirtilen malların ithali, (Söz konusu malların yurt dışında bir işleme bağlı tutulması veya asli kısmına bir ilave yapılması halinde, eşyanın kazandığı değer farkı istisnaya dahil değildir.)

(G) Gümrük Vergileri Tarife Yasası'nın 3'üncü maddesinin (2)'inci fıkrasında belirtilen malların ithali,

(Ğ) Gümrük ve İstihsal Yasası'nın 35'inci ve 37'nci maddelerinde belirtilen malların ithali,

(H) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Güvenlik Kuvvetlerini Güçlendirme Kurumu ile Bakanlar Kurulunca Hayır Kurumu olarak ilan edilen kuruluşların münhasıran kuruluş amaçlarına uygun alanlarda kullanacakları malların doğrudan doğruya bu kurumlarca ithali,

(I) Özürlü oldukları Sağlık Kurulu tarafından onaylanan kişilerin kendi ihtiyaçlarında kullanacakları araç ve gereçlerin (vücuda takılan uzuv ve parçalar dahil) Gümrük Vergileri Tarife Yasası'nın 10'uncu maddesinin (2)'inci fıkrası uyarınca yapılan Gümrük ve İstihsal Vergileri Tarife (Muafiyetler) Tüzüğü çerçevesinde doğrudan doğruya kendileri tarafından ithali,

(İ) Gümrük ve İstihsal Yasası'nın 30'uncu maddesi uyarınca geri gelen malların ithali; (Bu Yasa'nın 12'nci maddesinde düzenlenen ihracat istisnasından yararlanarak ihraç olunan, ancak Gümrük ve İstihsal Yasası'nın 30'uncu maddesinde belirtildiği şekilde geri gelen eşyanın, ithalat istisnasından faydalanabilmesi için, bu eşya ile ilgili olarak ihracat istisnasından faydalanılan verginin Gümrük ve Rüşumat Dairesine ödenmesi veya bu miktar kadar teminat gösterilmesi koşuldur.

KDV Yasasının 28. maddesinin 1. fıkrasına istinaden çıkarılan Tüzük çerçevesinde tahsil edilecek KDV oranları yedi cetvel halinde belirlenmiş olup, cetvellerde tanımlanan mal ve hizmet alımlarından % 0, % 1, % 5, % 8, % 10, % 16 ile % 20 oranlarında KDV tahsilatı yapılmaktadır.

Kurumlar Vergisi

Tüm sermaye şirketleri ve Kurumlar Vergisi Yasası'nda belirtilen diğer kurumların kazançları Kurumlar Vergisine bağlıdır.

Yasal merkez veya iş merkezleri KKTC sınırları içinde bulunan kurumlar gerek KKTC sınırları içinde gerekse yabancı memleketlerde elde ettikleri kurum kazançları üzerinden %10 oranında Kurumlar Vergisine tabidir.

Yasal merkez ve iş merkezlerinden her ikisi de KKTC sınırları içinde bulunmayan yabancı kurumlar, yalnız KKTC'den elde ettikleri kurum kazançları üzerinden %10 oranında vergilendirilirler.

Hava ulaşımı ile uğraşan yabancı ulaştırma kurumları, hasılatlarına % 5 ortalama emsal oranını uygulamak suretiyle saptanan vergiye matrah olacak kurum kazancı üzerinden % 36 oranında vergilendirilirler, kara ve deniz ulaşımı ile uğraşan yabancı ulaştırma kurumları ise, hasılatlarına %10 ortalama emsal oranı uygulamak suretiyle saptanan vergiye matrah olacak kurum kazancı üzerinden %36 oranında vergiye tabi tutulurlar.

Vergiye tabi safi kazanç, yatırım indirimleri ve amortisman giderleri indirimleri yapıldıktan sonra saptanmaktadır.

Çifte vergilendirmeyi önlemek amacıyla, yabancı ülkelerde elde edilerek, KKTC'de genel netice hesaplarına intikal ettirilen kazançlardan, mahallinde ödenen benzeri vergiler tarh olunan kurumlar vergisinden indirilebilir.

Kurumlar Vergisi, biri Mayıs diğeri Ekim ayında olmak üzere iki eşit taksitte ödenir.

Kurumlar Vergisi Yasası'nda belirtilen kurumlar ödemeleri gereken Kurumlar Vergisi çıkarıldıktan sonra dağıtılmayan kurum kazancı üzerinden %15 Gelir Vergisine tabi tutulur.

Kurumlar Vergisi Yasası kapsamında eğitim veya sağlık hizmetlerine yönelik olarak yüksek öğrenim kurumu, öğrenci yurdu, huzurevi veya sağlık tesisi işletmek amacıyla yatırım yapan KKTC'de tescilli, ayrı tüzel kişiliğe sahip işletmelerde ve Bakanlar Kurulu'nun saptadığı kalkınmada öncelikli yörelerde faaliyet gösteren ve yasal merkez ve iş merkezleri bu yörede bulunan KKTC'de tescilli ayrı tüzel kişiliğe sahip imalatçı kurumlar da, dağıtılmayan kurum kazancı kapsamında yapılan gelir vergisi kesintilerinde, yürürlükteki gelir vergisi kesinti oranı yerine, yürürlükteki kesinti oranından fazla olmamak kaydıyla, dağıtılmayan kurum kazancının ödenmiş sermaye miktarına oranı esas alınır.

Gelir Vergisi

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları içinde yerleşmiş gerçek kişilerin, bir takvim yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları içinde ve dışında her türlü kaynaktan elde ettikleri kazanç ve iratların safi tutarı Gelir Vergisine bağlıdır.

Çifte vergilendirmeyi önlemek amacıyla yabancı ülkelerde elde edilen kazanç ve iratlar üzerinden ödenen gelir vergileri Gelir Vergisi Yasası'nda belirtildiği şekilde indirilir.

Gelir Vergisi Yasası kapsamında gelir vergisi tarhiyatında, gelir vergisi yükümlülerine başlıca tanınan indirim ve muafiyetler aşağıda belirtilmiştir.

- Sosyal Güvence Giderleri
- Kişisel İndirim
- Özel İndirim
- Eş İndirimi
- Çocuk İndirimi
- Sakatlık ve Yaşlılık İndirimi

Gerçek kişiler Artan Oranlı Vergi Sistemi altında gelir vergisine bağlı tutulurlar. Gelir Vergisi oranları %20 oranından başlayarak % 45'e kadar değişmektedir.²³

5.10. KKTC BAŞBAKANLIK KIBRIS TÜRK YATIRIM GELİŞTİRME AJANSI

KKTC'de yerli ve yabancı yatırımcılara yardımcı olmak ve yatırımların promosyonu amacıyla 2007 yılında KKTC Başbakanlık Kıbrıs Türk Yatırım Geliştirme Ajansı kurulmuş bulunmaktadır.

23 DTM, <http://www.musavirlikler.gov.tr>

5.11. KKTC'DE YABANCI SERMAYE İŞTİRAKIYLA KURULACAK ŞİRKETLERİN TESCİL PROSEDÜRÜ

1. İsim Yoklaması: Kurulacak olan şirket için alınması düşünülen isim hususunda, üzerinde KKTC damga pulu bulunan bir dilekçe ile Resmi Kabz Memurluğu ve Mukayyitlik Dairesi, Şirketler Mukayyitliğine müracaat edilerek isim yoklaması yaptırılır.

2. Kurulacak Şirket İçin Aşağıdaki Belgelerle Şirketler Mukayyitliğine Başvurulur:

a. Kurulacak olan şirketin direktörleri şirketin kuruluş amacını, öngörülen kayıtlı ve ödenmiş sermayesini, hedeflenen faaliyet alanını izah eden bir niyet mektubunu

b. Limitet şirketin Ana sözleşme ve Tüzüğü; bunun için KKTC damga pulu

c. M.Ş. 1, 2 ve 3 formları; bunlar için KKTC damga pulu.

d. Her Yabancı Uyruklu Hissedar ile ilgili olarak ;

Pasaportunun aslı görülmek şartıyla pasaportunun fotokopisi veya Ülkesindeki (varsa) KKTC Temsilciliğinden (yoksa) T.C. Elçilik/ Konsolosluğundan veya KKTC'deki ülkesinin diplomatik misyonundan onaylı pasaport veya nüfus cüzdanı fotokopisi.(T.C., A.B.D. ve Avrupa Birliği ülkeleri hariç Resmi makamlardan alınan belgeler o makamın onayını taşımaları diğer belgeler ise bir noter tarafından onaylanmalı)

Ülkesinde KKTC Temsilciliği bulunmayan pay sahibi olacak kişinin iç güvenlikten sorumlu makamlardan alınmış doğruluk (sabıkasızlık) belgesi, ülkesindeki T.C. Elçilik / Konsolosluğundan veya (varsa) KKTC'deki ülkesinin diplomatik misyonundan onaylı olmalı. (T.C., A.B.D. ve Avrupa Birliği ülkeleri hariç Resmi makamlardan alınan belgeler o makamın onayını taşımaları diğer belgeler ise noter tarafından onaylanmalı)

Pay sahibi olacak Tüzel kişi ise; Denizaşırı Şirketlerden istenen ilk 4 husus ve pay alma hususunda Yönetim Kurulu kararı.

Yabancı uyruklu pay sahipleri hisse paylarının karşılığını mutasavver şirketin hesabına yatırdığını gösteren banka yazısı.

e) Yabancı gerçek veya tüzel kişilerin şirket kurmasında, ortaklığa katılmasında, ortaklık oranlarını %49'un üstüne çıkarmasında, sermaye artırımını, tasfiye birleşme, iştirak gibi değişiklikleri yapmasında Ekonomiden Sorumlu Bakanlığın onayı gerekir.

f) Her Yabancı Uyruklu Direktör ile ilgili olarak:

Pasaportunun aslı görülmek şartıyla pasaportunun fotokopisi veya Ülkesindeki (varsa) KKTC temsilciliğinden (yoksa) TC Elçilik/ Konsolosluğundan veya KKTC'deki ülkesinin diplomatik misyonundan onaylı pasaport veya nüfus cüzdanı fotokopisi. (T.C., A.B.D. ve Avrupa Birliği ülkeleri hariç) Ancak bu ülkelerdeki bir noterden onaylı olmalı.

Savcılık veya Polis Müdürlüğünden veya iç güvenlikten sorumlu makamdan alınacak doğruluk (sabıkasızlık) belgesi, ülkesindeki (varsa) KKTC Temsilciliğinden (yoksa) T.C. Büyükelçilik/ Konsolosluğundan veya KKTC'deki ülkesinin diplomatik misyonundan onaylı olmalıdır. (T.C., A.B.D. ve Avrupa Birliği ülkeleri hariç kendi makamlarında onaylı olmalı).

KKTC Vergi Dairesinden alınacak Vergi Güvenirlik Belgesi.

g) Ancak döviz, kuyumculuk, sigorta, Banka, şans oyunları v.s. hariç KKTC Temsilciliği onayı gerekmektedir.

3. Yukarıdaki formaliteler tamamlandıktan sonra KKTC Şirketler Mukayyitliğince tescil işlemi yapılarak neticelendirilir.

4- Bazı Ek Bilgiler

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Limitet Şirketler, Kıbrıs Yasaları, Fasıl 113, Limitet Şirketler Yasası altında kurulur. Tescil Müracaatı Resmi Kabz Memurluğu ve Mukayyitlik Dairesi bünyesindeki Şirketler Mukayyitliğine yapılır.

KKTC yasalarında geçen "Limitet Şirket" deyimini tüzel kişiliği haiz sınırlı sorumlu Şirket anlamında olup, Türkiye Cumhuriyeti yasalarındaki "Limitet Şirket" deyimini ile karıştırılmamalıdır. Fasıl 113 Limitet Şirketler yasası altında kurulan ve sorumlulukları sermaye payları ile sınırlı olan şirketler (a) Limitet Şirketler (Halka Açıklımlı) ve (b) Özel Limitet Şirketler olup, bu ikincileri Türkiye Cumhuriyeti yasaları altında kurulan "Limitet Şirketlere" tekabül etmektedir. Özel Limitet Şirketler en az iki en çok elli üye ile kurulabilirken, Limitet Şirketler (Halka Açıklımlı) en az yedi kişi ile kurulabilmektedir.

Kurulacak olan şirketin sermayesi asgari 1.4.2006 tarihinden itibaren 100,000 \$ karşılığı Türk Lirası olmalıdır.

5 - Yabancı (Deniz Aşırı) Şirketler

Yabancı ülkelerde kurulan Limitet veya Anonim Şirketler, Ekonomiden Sorumlu Bakanlığın onayı ve Bakanlar Kurulundan izin alınması koşuluyla, KKTC'de bir işyeri (veya şube) açmak için bir Yabancı (veya denizaşırı) şirket statüsünde tescil ettirebilirler.

Bu maksatla KKTC Şirketler Mukayyitliğine şu evraklarla müracaat edilebilir. Tescil ettirilmek istenen şirketin ülkesindeki (varsa) KKTC Temsilciliğinden (yoksa) T.C. Elçilik veya Konsolosluğundan; (T.C., A.B.D. ve Avrupa Birliği ülkeleri hariç Resmi makamlardan alınan belgeler o makamın onayını taşımalı diğer belgeler ise bir noter tarafından onaylanmalı)

(1) Tadilatlarıyla birlikte Şirketin Ana Sözleşme ve Tüzüğü; KKTC damga pulları

(2) i) Yönetim Kurulu Üyelerinin en son tarihe göre tam listesi. İkamet adresleri ve uyrukları. Yine bunların pasaportları veya nüfus cüzdanlarının fotokopileri.

ii. Ülkesinde KKTC Temsilciliği bulunmayan tüzel kişilerin Yönetim Kurulu Üyelerinden, iç güvenlikten sorumlu makamlardan alınan doğruluk (sabıkasızlık) belgesi

(3) Hissedarların en son tarihe göre tam listesi ile ikamet adresleri, hisse türleri, değerleri ve adetleri

(4) Şirketin kayıtlı bulunduğu yerin Ticaret Odasından alınacak ve şirketin halen faaliyette olduğunu gösteren yeni tarihli belge

(5) Şirketin, özellikle hangi faaliyetleri yapmak maksadıyla KKTC'de bir işyeri (veya şube) açmak ve bu maksatla hangi miktarda "İşletme Sermayesini" tahsis etmek niyetinde olduğunu gösteren Yönetim Kurulu Kararı

(6) KKTC'de yerleşmiş olan ve tescil ettirilmek istenen Şirketi KKTC'de temsile ve onun adına, KKTC makamlarınca yapılacak resmi tebligatı ve mahkeme ihbarlarını kabule yetkili ve görevli kılındığı beyan edilen bir veya daha fazla gerçek veya tüzel kişinin isim ve adresleri verilmek suretiyle atandığına ilişkin Yönetim Kurulu Kararı

(7) Y.Ş. 1, 2 ve 3 formları KKTC Damga pulu

(8) Şirket adına KKTC Vergi Dairesinden alınacak Vergi Güvenirlik Belgesi.

KKTC'nde yatırım yapma niyetinde olan herhangi bir firma veya işletme, Devlet Planlama Örgütü'ne proje ve yatırımın mahiyeti ile ilgili detayları içeren Özel Proje Fizibilite Formu ile birlikte başvurur. Yatırım başvurusu, ilgili Bakanlığın görüşleri de dikkate alınarak, Devlet Planlama Örgütü tarafından üç ay içerisinde değerlendirilerek sonuçlandırılır.

5.12. GENEL OLARAK TİCARİ TANIMLAMA UYGULAMALARI

Etiketleme

Mal ve Hizmetler (Düzenleme ve Denetim) Yasası

Kıbrıs Türk Federe Meclisi'nin 29.3.1977 tarihli bileşiminde kabul olunan "1977 Mal ve Hizmetler (Düzenleme ve Denetim) Yasası", Anayasa'nın 74 üncü maddesi gereğince Resmi Gazete'de yayımlanmak suretiyle yürürlüğe girmiştir.

Ambalajların etiketlenmesine ilişkin söz konusu Yasanın Değişik 10 uncu maddesi etiketlemeye ilişkin kuralları tanzim etmektedir.

"Ambalajların Etiketlenmesi"

10. (1) 34. maddenin (1). Fırkasının (i) bendi gereğince ambalajlanması zorunlu tutulan herhangi bir sanayi mamulü ve/veya ithal malı ve/veya denetime tabi mal, imal edildiği müessesenin ismi, mamulün evsafı, hacim, ebat, ağırlık, sayı veya miktarı, imal tarihi, belli bir süre içinde eskiyebilenlerin son kullanılma tarihleri veya en iyi kullanma süresi ve zamanı ve hava koşullarından etiketlenebilenleri muhafaza edebileceği koşullar ve malın menşesi açıkça belirtilmeden satışa sunulmaz. Bir Emirname ile ambalaj etiketi üzerine satış fiyatlarının konulması emredilen böyle bir sanayi mamulünün ve/veya ithal malının ve/veya denetime tabi malın, satışa sunulmasından önce, satış fiyatlarını gösteren bir etiketin, bu mamul ve/veya malların en küçük biriminin ambalaj üzerine konulması gerekir.

(2) Herhangi bir sanayi mamulünün ve/veya ithal malının ve/veya denetime tabi malın, imal tarihi, belli bir süre içinde eskiyebilenlerin son kullanma süresi ve zamanı, ambalaj etiketi üzerine konulmadan satışa sunulduğu, Bakanın yetkili kılacağı kalite ve fiyat denetim memuru tarafından saptandığı takdirde, söz konusu mamul ve/veya mal derhal müsadere edilir ve Bakanın talimatına uygun olarak imha edilir ve/veya değerlendirilir.

(3) Bakanın yetkili kılacağı kalite ve fiyat denetim memuru tarafından ambalaj etiketi üzerinde bulunan son kullanılma tarihi veya en iyi kullanma süresi ve zamanın geçmiş herhangi bir sanayi mamulünün ve/veya ithal malın ve/veya ithal malının ve/veya denetime tabi malın, satışa sunulduğu saptanırsa, bu gibi mamul ve/veya mallar derhal müsadere edilir ve Bakanın talimatına uygun olarak imha edilir ve/veya değerlendirilir.

(4) Menşei açıkça belirtilmemiş veya menşei sahte mal bulundurulması ve/veya satışa sunulması halinde Bakanın yetkili kılacağı kalite ve fiyat denetim memuru tarafından söz konusu mal derhal müsadere edilir ve Bakanın talimatına uygun olarak imha edilir ve/veya değerlendirilir.

(5) Satışa sunulan veya bulundurulan herhangi bir sanayi mamulü ve/veya ithal malı ve/veya denetime tabi mal, etiketinde yazılanlara uygun olmadığı, bakanın yetkili kılacağı herhangi bir kalite ve fiyat denetim memuru tarafından saptandığı takdirde söz konusu mamul ve/veya mal derhal müsadere edilir ve Bakanın talimatına uygun olarak imha edilir ve/veya değerlendirilir.”

Etiket, Tarife ve Fiyat Listeleri Tüzüğü

Tüketicileri Koruma Yasası'nın 19 uncu maddesinin 3 üncü fıkrası tahtında Bakanlar Kurulunca 20.4.2005 tarihli ve 59 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmak suretiyle yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu Tüzük aşağıdaki hükümleri içermektedir.

Etiket Bulundurma Zorunluluğuna İlişkin Hükümler

Ticaret konusu olan ve perakende satışa arz edilen malların ambalajlarının ya da kaplarının üzerine kolaylıkla görülebilir ve okunabilir şekilde etiket konulması, etiket konulması mümkün olmayan hallerde ise, aynı bilgileri kapsayan listelerin görülebilecek ve kolaylıkla okunabilecek şekilde uygun yerlere asılması veya konulması zorunludur. Etiket ve listelerin bulunması zorunlu hususlar aşağıda gösterilmiştir.

- Malın üretim yeri,
- Malın ayırıcı özelliği,
- Malın tüm vergiler dahil satış fiyatı

Ayrıca; Gıda Maddelerinin Etiketlenmesinde:

Gıda maddesinin etiket bilgileri tam ve doğru olarak ifade edilmelidir.

Tüm yazılar, fonla kontrast teşkil edecek şekilde, silinmez karakterde, okunabilir renk ve boyutta olmalı, ambalaj sağlam bir şekilde basılmış, yaptırılmış veya tutturulmuş olmalı.

Gıda maddesinin etiketi sahte, yanıltıcı veya gıdanın karakterine göre hatalı bir izlenim yaratacak, tüketiciyi yanıltacak resmi, şekil ve benzerlerini içermemelidir.

Özel beslenme amaçlı gıdalar dahil herhangi bir gıda maddesinin etiketinde, o gıda maddesinin hastalıkları önleme, iyileştirme ve tedavi etme özelliği olduğunu bildiren veya ima eden ifadeler yer almaz.

Beslenme yönünde etiketleme özel beslenme amaçlı gıdaların ve bileşiminde farklılık yapıldığı beyan edilen gıdaların etiketlenmesinde mecburi olup, diğer gıda maddelerinde ihtiyaridir.

Enerji ve yağ değerlerinde sağlanan en az %25'lik azalmalar etiket üzerinde 'azaltılmış veya eşdeğerli bir kelimeyle ifade edilir.

Gıda maddesinin etiketinde, gıda maddesinin adı, içindekileri, net miktarı, firmanın adı adresi ve üretildiği yer ve üretim tarihi, son tüketim tarihi ile raf ömrü yazılır.

Gıda maddesinin bileşiminde tatlandırıcı var ise "İçinde tatlandırıcı vardır" ifadesi, gıda maddesine %10 veya daha fazla poliol eklenmiş ise "Aşırı tüketimi laksatif etkiye neden olabilir" ifadesi, kullanılan tatlandırıcı içerisinde aspartam var ise "Fenil alanin içerir" ifadesi yer almalıdır. Hacim olarak %1.2' den fazla alkol içeren içkilerde alkol derecesi ambalaj üzerinde tüketici tarafından kolaylıkla görülebilecek şekilde yer almalıdır.

Parti numarası ve/veya seri numarası konulur.

Besin öğelerinin miktarları ve üretim izin tarihi, sicil numarası veya ithalat kontrol belgesi tarihi ve sayısı konularında Bakanlıkça çıkarılacak Gıda Yönetmeliğe uygun olarak belirtilir.

Gerektiğinde kullanım bilgisi ve/veya muhafaza şartları bulunur.

Orijin ülke yazılır.

Dış ambalajların etiketlenmesinde;

- Gıda maddesinin adı,
- Gıda maddesinin son tüketim tarihi veya raf ömrü,
- Firmanın adı,
- Parti ve/veya seri numarası varsa kod numarası,
- İçindeki iç ambalaj adedi yazılmalıdır.

İç ambalaj üzerindeki bilgiler dış ambalajdan görülebildiğinde dış ambalaj üzerine yazılmayabilir.

Dağıtım ambalajının etiketlenmesinde:

- Gıda maddesinin adı,
- Brüt ağırlığı,
- İçerdiği ambalaj adedi yer almalıdır.

Dökme gıdalarda; Fıçı birası, alkolsüz aromalı içecekler, şekerlemeler, teneke hellim veya peynir, yaş meyve ve sebzeler gibi dökme olarak satışa sunulan gıda maddelerinin tüketim veya satış yerlerine sevk edilmesinde gıda maddelerinin adı, üretici firmanın adı, adresi, üretim yeri, parti ve/veya seri numarası ile ilgili bilgileri içeren etiketler tüketicinin göreceği yerde bulundurulmalı veya gıda maddesi ile birlikte tüketiciye sunulmalıdır.

İthal edilmiş mallara ait etiketlerde; malın ülke isminin veya "ithal", " ithal mal", "yabancı" gibi malın ithal edildiğini gösterir bir ibarenin kullanılması zorunludur. Etiketle bu tür bir

ibarenin yer almaması ya da “yerli”, “yerli malı” gibi ibarelerin kullanılması, o malın yurt içinde üretildiğini gösterir.

Üreticiler veya satıcılar tarafından yapılarak; cam, naylon, karton, kağıt ve bunlara benzer maddelerden oluşan kutu, kova, şişe, kavanoz, poşet, torba ve benzeri ambalajlar içinde satılan her türlü gıda, yiyecek, içecek ve temizlik maddelerinin etiketlerinde; net ağırlıklarının veya hacimlerinin satış fiyatları ile birim fiyatlarının aynı boyut ve renkte görülebilir ve okunabilir şekilde yazılması zorunludur.

Etiket Zorunluluğu Olmayan Mallar

Üzerinde veya ambalajında, etikette aranılan hususlar basılı olarak açıkça yazılı bulunan mallarla, kitap, dergi ve gazete gibi üzerinde fiyat belirtilmiş olan mallarda ve artırma suretiyle veya özel yasalarına göre satış yapılan mallarda etiket ve liste koyma zorunluluğu yoktur.

Satış fiyatı ulusal veya uluslararası borsa veya benzeri kurum ya da kuruluşlarca ya da ticari örf ve adetlere göre belirlenen ve uygulanan kıymetli taş veya maddelerden yapılmış mallarda da etiket ve liste koyma zorunluluğu bulunmamakla birlikte bu malların cinslerine göre birim satış fiyatları, bu Tüzüğün 9’uncu maddesindeki esaslara aykırı olmamak üzere, satışa arz edildikleri işyerinin uygun bir yerinde görülebilir ve okunabilir bir şekilde gösterilir. Bu satış fiyatlarına işçilik bedelinin dahil olup olmadığı ayrıca ve açıkça belirtilir.

Etiket konuluş Biçimi ve Yeri

Perakende olarak satışa arz edilen mallara konulması zorunlu olan etiketler, malın niteliğine, malın satışa sunulduğu yerin büyüklüğüne, ticari usul ve adetlere göre malın veya aynı nitelikteki mal gruplarının veya rafların üzerine konulmak, dikilmek, zımbalamak, yapıştırılmak bunlara herhangi bir bağ ile tutturulmak veya asılmak suretiyle kullanılır.

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

2000-2001 yılları, bankacılık kriziyle başlayan ve döviz kurlarından kaynaklanan problemlerle devam eden ve tüm ekonomiyi olumsuz etkileyen gelişmeler nedeniyle ekonomik gerileme yaşanan bir dönem olmuştur. Türkiye’den sağlanan finansmanla bankacılık krizinin aşılması ve bankacılık sektöründe mevzuat değişikliğine gidilmesi, Kıbrıs sorununda çözüm umutları ve AB üyeliği beklentilerinin yükselmesi, yerli ve yabancı yatırımların ve istihdamın artması sonucu, ekonomi 2002 yılından itibaren önemli bir büyüme eğilimine girmiştir. 2007 yılından önceki son beş yıllık dönem KKTC ekonomisinde en yüksek büyüme hızının yakalandığı dönem olarak tespit edilmiştir.

KKTC DPÖ verilerine göre, ekonomi 2004-2008 dönemi itibarıyla, GSMH bazında reel olarak ortalama % 8,1 oranında büyümüş bulunmaktadır.

2008 yılında tahmini verilere göre GSYİH % 1,7 ve GSMH % 1,9 oranında reel azalış göstermiştir. Aynı dönem için GSYİH içinde tarımın payı % 5,3, sanayinin payı % 10, hizmetlerin payı ise (ithalat vergileri hariç) % 76 olarak tahmin edilmektedir.

1977 yılında 1.444 \$ olan kişi başına düşen GSMH genelde sürekli bir artış göstermiş ve 2008 yılı gerçekleşme tahminlerine göre 16.000 \$’a yaklaşmıştır. Ulaşılan rakam

gelişmiş ülkelerin hala çok gerisinde olmakla birlikte, dünya ortalamasının da oldukça üzerindedir. Bununla birlikte makro ekonomik göstergelerin tamamında ve tüm sektörlerde olumlu gelişmeler sağlandığını söylemek mümkün değildir.

Ülkede yerli üretim, hammadde kaynaklarının sınırlı olması ve bir çok sektörde üretim maliyetlerinin yüksekliği ve pazarlama problemleri gibi nedenlerle gerek ürün çeşitliliği ve gerekse üretim hacmi açısından istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Ülkede iç talebin karşılanmasında ithalat çok önemli bir role sahiptir. 2008 yılında yaklaşık 1,57 milyar \$ ithalat ve 75,3 milyon \$ ihracat gerçekleştirilmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı % 4,8 gibi oldukça düşük bir düzeydedir.

KKTC'de ihracat sektörü uluslararası arenada uygulanan izolasyonlar ve ambargolar nedeniyle ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. İhracatının önemli kalemlerini oluşturan tarımsal üretimini Avrupa Adalet Divanının vermiş olduğu kararlar neticesinde geleneksel pazarı olan AB üyesi ülkelere gönderememekte, sanayi ürünlerini ise anılan ülkelere ihraç ederken tercihli tarifeden istifade edememektedir.

AB dışındaki ülkeler ile yapılan ticarete ise KKTC firmaları, aynı mal kategorisinde ihracat gerçekleştiren GKRY şirketleri ile rekabet etmek zorunda kalmakta ve düşük fiyat vermek suretiyle ihracatı gerçekleştirmeye razı olmaktadır. Türkiye'nin sağladığı pazar olanakları ve diğer destekler ile ihracat sektörü ayakta durmaya devam etmektedir.

KKTC'de yürürlükteki dış ticaret mevzuatı, DTÖ ve AB düzenlemeleri ile paralellik arz etmemekte, korumacı bir yapı taşımaktadır. Artan ithalatın önüne geçebilmek ve özellikle tarımsal sektörlerde yerli üretimi koruyabilmek amacıyla zaman zaman tarife dışı tedbirler uygulanmaktadır.

2003 yılında GKRY ile kapıların açılması neticesinde, belirli mallarda nispeten ucuz olan ürünler yolcu beraberinde KKTC'ye girmiş ve bu durum satıcıları ve üreticileri zor durumda bırakmış, KKTC Hükümeti, tüketicilerin Güneye geçmelerinin önüne geçebilmek amacıyla, KDV de dahil olmak üzere pek çok mal üzerindeki Gümrük Vergisi dışındaki diğer mali yükümlülükleri (içki, sigara ve akaryakıt ürünleri gibi bazı mallar hariç) hemen hemen sıfırlamıştır. Bunun neticesinde, fiyatlar nispeten ucuzlarken, korumanın büyük oranda kalkması neticesinde KKTC üreticileri üçüncü ülkelerden yapılan ithalat ile rekabet edemez konuma düşmüşlerdir.

Hizmet sektöründe dış rekabetten korunmak amacıyla bazı meslekler sadece KKTC uyruklulara münhasır kılınmış, söz konusu uygulamalar da büyük oranda meslek kuruluşlarının inisiyatifine bırakılmıştır. Bu nedenle KKTC'de yatırım yapmak isteyen firmalarımızın hangi sektörlerde kısıtlama olduğu hakkında ön çalışma yapmasında yarar görülmektedir.

KKTC'de tarımsal ve sanayi üretiminin rekabetçi bir konuma getirilmesi amacıyla tarım işletmelerinin modernize edilmesi, kaliteli tohum ve damızlık kullanılması, altyapıya ilişkin çalışmaların tamamlanması, finansman dahil üretim maliyetlerinin düşürülmesine yönelik tedbirlerin alınması, vasıflı eleman ihtiyacını karşılayacak önlemlerin alınması, lojistik maliyetlerinin düşürülmesi, dış ticarete tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilmesi, yatırım ortamının iyileştirilmesi ve dış ticaret mevzuatında gerekli düzenlemelerin yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

7. EKLER

7.1. ÇALIŞMA SAATLERİ VE RESMİ TATİLLER

Çalışma Saatleri

	Kış (Ekim-Nisan)	Yaz (Mayıs-Eylül)
Devlet Daireleri		
Pazartesi-Cuma	08:00-13:00	07:30-14:00
	14:00-17:00	15:30-18:00 ¹
Dükkanlar (Değişken Olabilir)		
Pazartesi-Cumartesi	08:30-13:00	08:00-13:00
	14:00-18:00	16:00-19:00
Bankalar (Değişken Olabilir)		
Pazartesi-Cuma	08:30-12:00	08:30-12:30
	14:00-15:30	14:15-16:15 ²
Fabrikalar		
Pazartesi-Cuma	07:30-16:00	07:30-16:00
(Öğle Tatilleri değişken)		
¹ Pazartesi Günleri		
² Pazartesi ve Perşembe günleri, bankadan bankaya değişmektedir.		

Resmi ve Dini Tatil Günleri

Resmi Tatiller	Tarih
Yılbaşı	1 Ocak
Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	23 Nisan
İşçi ve Bahar Bayramı	1 Mayıs
Gençlik ve Spor Bayramı	19 Mayıs
Barış ve Özgürlük Bayramı	20 Temmuz
Ulusal Direniş Bayramı	1 Ağustos
Zafer Bayramı	30 Ağustos
TC Cumhuriyet Bayramı	29 Ekim
KKTC Cumhuriyet Bayramı	15 Kasım
Ramazan Bayramı	3 Gün
Kurban Bayramı	4 Gün
Hız. Muhammed'in Doğum Günü	1 gün

7.2. FUARLAR VE SERGİLER

KKTC 2009 FUAR TAKVİMİ

FUARIN ADI	TARİHİ	ORGANİZATÖR
III. Düğün ve Evlilik Fuarı'09	15-18 Ocak	Fairex Fuarcılık Şti. Ltd
Otel, Lokanta ve Cafe Malzemeleri ve Gastronomi Fuarı	26 Şubat- 01 Mart	Fairex Fuarcılık Şti. Ltd
2. Oto Show ve Yan Ürünleri Fuarı'09	26-29 Mart	Fairex Fuarcılık Şti. Ltd
5. İnşaat ve Yapı Malzemeleri-Mobilya Fuarı/ 5. Elektrik-Elektronik ve Beyaz Eşya Fuarı 2009	02-05 Nisan	Fairex Fuarcılık Şti. Ltd
5.Unifex Tüketici Fuarı	10-19 Nisan	Unifex Fuarcılık Org. Ltd.
33. KKTC Uluslararası Fuarı	05-14 Haziran	Sanayi Dairesi Müdürlüğü
2. KKTC Emlak Fuarı	23-26 Temmuz	Fairex Fuarcılık Şti. Ltd
Çevre ve Teknolojileri Fuarı	13-16 Ağustos	Fairex Fuarcılık Şti. Ltd
Anne, Bebek, Çocuk ve Oyuncakları Fuarı	03-06 Eylül	Fairex Fuarcılık Şti. Ltd
III.Tarım, Hayvancılık, Süt Ürünleri ve İş Makinaları Fuarı	01-04 Ekim	Unifex Fuarcılık Org. Ltd.
Trend Show-Ses ve Işık Sistemleri Fuarı	17-19 Kasım	Fairex Fuarcılık Şti. Ltd
KKTC Turizm ve Seyahat Fuarı	17-20 Aralık	Fairex Fuarcılık Şti. Ltd

7.3. KKTC'DE FAYDALI ADRESLER

T.C. Büyükelçiliği ve Temsilcilikler

Kurum Adı	Adres	Telefon	Faks	E-Posta
T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği	Lefkoşa-KKTC	(392) 2272314	(392) 2282209 2285518	tclefkb@emu.edu.tr
T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği	Lefkoşa-KKTC	(392) 2288984 2278869	(392) 2272756	dtlef@emu.edu.tr
Türk Ticareti Geliştirme Ofisi (İGEME KKTC Ofisi)	Lefkoşa-KKTC	(392) 2275948	(392) 2272756	igemekktc@igeme.gov.tr

Cumhurbaşkanlığı, Cumhuriyet Meclisi ve Bakanlıklar

Kurum Adı	Adres	Telefon	Faks
Cumhurbaşkanlığı	Lefkoşa-KKTC	(392) 2283444	(392) 2272252
Cumhuriyet Meclisi	Lefkoşa-KKTC	(392) 2283281	(392) 2282161
Başbakanlık	Lefkoşa-KKTC	(392) 2283141	(392) 2277225
Dışişleri Bakanlığı	Lefkoşa-KKTC	(392) 2283241	(392) 2284290
Maliye Bakanlığı	Lefkoşa-KKTC	(392) 2283116	(392) 2278230
İçişleri ve Yerel Yönetimler Bakanlığı	Lefkoşa-KKTC	(392) 2285054	(392) 2283344
Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığı	Lefkoşa-KKTC	(392) 2283666	(392) 2281891
Sağlık Bakanlığı	Lefkoşa-KKTC	(392) 2277283	(392) 2283893
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Lefkoşa-KKTC	(392) 2275032	(392) 2289117
Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı	Lefkoşa-KKTC	(392) 2283594	(392) 2286945
Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı	Lefkoşa-KKTC	(392) 2283136	(392) 2282334
Ekonomi ve Enerji Bakanlığı	Lefkoşa-KKTC	(392) 2283341	(392) 2287524
Turizm, Çevre ve Kültür Bakanlığı	Lefkoşa-KKTC	(392) 2289629	(392) 2285625

Kamu ve Özel Kuruluşlar

Kurum Adı	Adres	Telefon	Faks
Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü	Lefkoşa-KKTC	(392) 2283141	(392) 2285988
KKTC Merkez Bankası	Lefkoşa/KKTC	(392) 2283216	(392) 2282131
KKTC Başbakanlık Kıbrıs Türk Yatırım Geliştirme Ajansı	Lefkoşa/KKTC	(392) 2282317	(392) 2279381
Ekonomi ve Turizm Bakanlığı Resmi Kabz ve Mukayyitlik Dairesi	Lefkoşa-KKTC	(392) 2289031	(392) 2272205
Kalkınma Bankası	Lefkoşa-KKTC	(392) 2288440	(392) 2288255
Gazimağusa Serbest Liman ve Bölge İdaresi	Gazimağusa-KKTC	(392) 3651164	(392) 3654775
Kıbrıs Türk Ticaret Odası	Bedreddin Demirel Cad. 90 Lefkoşa-KKTC	(392) 2283760	(392)2283089
Kıbrıs Türk Sanayi Odası	Organize Sanayi Bölgesi 2. Cad. No:19 Lefkoşa-KKTC	(392) 2258131	(392) 2258130

KKTC Dış Temsilcilikleri

KKTC Ankara Büyükelçiliği Tel: 0-312-446-2920/0-312-446-0185 Fax: 0-312-446-5238 E-mail: kktcbe@superonline.com	KKTC İstanbul Başkonsolosluğu Tel: 0-212-227-3490/91-92 Fax: 0-212-227-3493 E-mail: kktcistanbul@kablonet.com.tr
KKTC İzmir Konsolosluğu Tel: 0-232-489-4914 Fax: 0-232-489-5892 e-mail: kktcizmirkon@yahoo.com	KKTC Mersin Konsolosluğu No: 71/3 Mersin 33010 Tel: 0-324-237-2482
KKTC Londra Temsilciliği Tel: 00-44-207-631-1920 Fax: 00-44-207-631-1948	KKTC Turizm Ofisi Tel:-44-207-631-1930 (2 hat) Fax:00-44-207-462 97 89 e-mail: info@go-northcyprus.com
KKTC Washington Temsilciliği Tel: 001-202-887-6198 Fax: 001-202-467-0685 E-mail: kktc@erols.com	KKTC New York Temsilciliği Tel: 001-212-687-2350 Fax: 001-212-949-6872
KKTC Brüksel Temsilciliği Tel: 00-322-648-4870 Fax: 00-322-648-7088 E-mail: trncbrussels@skynet.be	KKTC İslamabad Temsilciliği Tel: 00-92-51-265-0556/265-0563 Fax: 00-92-51-265-0487 E-mail: trnc@isb.comsats.nct.pk
KKTC Abu Dhabi Temsilciliği Tel: 00-971-262-72977 Fax: 00-971-262-70844 E-mail: kktcabud@emirates.net.ac	KKTC Bakü Temsilciliği Tel: 00-994-12-959-351 Fax: 00-994-12-932-086 E-mail: bakrep@kktc.baku.az
KKTC Bişkek Ekonomi ve Turizm Ofisi 34 Tinistanova 720053 Kırgızistan Tel: 00-996-312-696914 Fax:00-996-312-272798	İtalya Temsilciliği Via Torino 118 00184 Roma İtalya Tel / Fax: 00 39 06 474 1426 / 00 39 06 474 5889 e-mail: rome@trnc.it
KKTC Katar Temsilciliği P.O.Box 12466 Doha, Qatar Tel: (+ 974 483 7692) Fax:(+ 974 483 7693)	KKTC Cenevre Temsilciliği ICC Cointrin,20 Route de Pre-Bois CP-1807 1215 Cenevre 15- CH Tel: 0041227107150 Fax: 0041227107151 E-Mail: genevarep@sunrise.ch

8. KAYNAKÇA

1. Ahmet Aydoğdu, Tarihsel Süreçte Kıbrıs Türk Seçimleri ve Yönetimleri, Ocak 2007, Ankara
2. EIU Economist Intelligence Unit, Kıbrıs Raporu 2007
3. İGEME, TRNC 2005
4. KKTC Devlet Planlama Örgütü, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Ocak 2009, Lefkoşa
5. KKTC Devlet Planlama Örgütü, 2008 Yılı Programı
6. KKTC Devlet Planlama Örgütü, Yatırımcılar İçin Yatırım ve Teşvik Rehberi, Şubat 2007, Lefkoşa
7. KKTC Devlet Planlama Örgütü, 2006 ve 2007 Yıllarında KKTC'de Ekonomik Gelişmeler, Aralık, 2007, Lefkoşa
8. KKTC Devlet Planlama Örgütü, 2007 Yılı Makroekonomik ve Sektörel Gelişmeler, Mayıs 2009, Lefkoşa
9. KKTC Devlet Planlama Örgütü, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 1977-2006 ve 2007 Gerçekleşme Tahminleri, Şubat 2008, Lefkoşa
10. KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı Ticaret Dairesi, Dış Ticaret İstatistikleri
11. KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı Fuarlar Şubesi, Fuar Programı
12. KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı Resmi Kabz Memurluğu ve Mukayyitlik Dairesi, KKTC'de Yabancı Sermaye İştirakiyle Kurulacak Şirketlerin Tescil Prosedürü
13. KKTC Maliye Bakanlığı Gümrük Müdürlüğü, İthalatta Uygulanan Vergi, Fon ve Harçlar
14. KKTC Merkez Bankası, Üç Aylık Bülten, 2008-IV
15. KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Yapı ve Üretim 2005, 2006, Lefkoşa
16. Küçük Erdoğan, KKTC Merkez Bankası Başkanı, "KKTC'de Bankacılık Sektörünün Görünümü", Bakanlar Kurulu Sunumu, 26 Ekim 2005, Lefkoşa
17. T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Yıllık Raporları
18. T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Ekonomi Müşavirliği Raporları
19. Türkay Cengiz, KKTC Ülke Profili 2006, İGEME KKTC Ofisi
20. DTM, <http://www.musavirlikler.gov.tr>
21. İGEME KKTC Ofisi, <http://www.igemekktc.org>
22. Kıbrıs Türk Sanayi Odası, <http://www.kktcsanayiodasi.org>
23. Kıbrıs Türk Ticaret Odası, <http://www.ktto.net>
24. KKTC Cumhurbaşkanlığı, <http://www.trncpresidency.org>
25. KKTC Devlet Planlama Örgütü, <http://www.devplan.org>
26. KKTC Enformasyon Dairesi, <http://www.trncpio.org/>
27. KKTC Maliye Bakanlığı, <http://www.kktcmaliye.com>
28. KKTC Merkez Bankası, <http://www.kktcmb.trnc.net>
29. KKTC Tanıtma Dairesi, <http://www.trncinfo.com>
30. KKTC Tarım ve Orman Bakanlığı, <http://www.kktob.org>